JÖNKÖPING UNIVERSITY
School of Education and Communication

Högskolestudenters attityder och beteenden

En kvalitativ studie om miljömässig hållbarhet

KURS: Examensarbete i Globala studier, 15 hp
PROGRAM: Globala studier - internationellt arbete
FÖRFATTARE: Conrad Timm
EXAMINATOR: Marco Nilsson
TERMIN: VT/2018

JÖNKÖPING UNIVERSITY
Högskolan för lärande och kommunikation
Globala studier - internationellt arbete

Kandidatuppsats
Vårtermin 2018

Sammanfattning

Conrad Timm Sidor: 37

Högskolestudenters attityder och beteenden – en kvalitativ studie om miljömässig hållbarhet.

För att uppnå nationella och internationella klimatmål och minska den negativa mänskliga klimatpåverkan, samt för att undvika att jordens temperatur stiger ännu mer, behövs ett miljövänligare tankesätt kring hållbarhet och miljöutmaningar. Trots många miljösatsningar i samhället är det viktigt att framhäva och få en uppfattning om individens attityder och beteenden till miljömässig hållbarhet för att lättare påverka individer att agera klimatvänligt. Syftet med denna studie är att få en bild av högskolestudenters attityder och beteenden relaterat till olika miljörelevanta områden och aktiviteter som har en negativ miljöpåverkan, samt vilka bakomliggande faktorer som är av central betydelse för att förstå just dessa beteenden. Studien framhåller tidigare forskning om beteenden relaterat till miljö med koppling till studenter, jämförelsevis mellan kvinnor och män, i relation till media, sociodemografiska och socioekonomiska faktorer. Dessa faktorer belyses även i denna studie och relateras till just de intervjuade studenternas inställning, tankar och beteenden kring miljömässig hållbarhet. Studien utgår från hermeneutiken som tolkningsmetod och med kvalitativa intervjuer som metod för insamling av material. Sammanlagt har åtta personer intervjuats, varav fyra kvinnor och fyra män. Relevanta teorier som theory of planned behaviour, norm activation model och value belief norm theory med ursprung ur socialpsykologin används för analys av empirin. Empirin resulterade i åtta teman som belyser respondenternas olika attityder och beteenden och tankar kring miljömässig hållbarhet. Som tidigare forskning påvisat bekräftar även denna studie att attityder och beteenden inte alltid hänger ihop. Resultatet visar att attityder och beteenden påverkas på två olika sätt. Dels genom personers uppväxt och omgivning men också genom en påverkan från samhället från sociala medier, trender och förebilder.

Nyckelord: attitudes, behaviour, pro-environmental behaviour, environment, gender, students.

Postadress	**Adress**	**Telefon**	**Fax**
Högskolan för lärande och kommunikation (HLK) Box 1026 551 11 Jönköping	Gjuterigatan 5	036-101000	036162585

JÖNKÖPING UNIVERSITY
School of education and communication
Global studies - international work

Bachelor thesis
Spring 2018

Abstract

Conrad Timm Pages: 37

University students' attitudes and behaviors - a qualitative study about environmental sustainability.

In order to achieve national and international climate goals and reduce the negative human impact on the climate, as well as to avoid increasing the temperature of the Earth, more environmentally friendly thinking about sustainability and environmental challenges is needed. Despite many environmental initiatives in society, it is important to emphasize and get an idea of the individual's attitudes and behaviors towards environmental sustainability to more easily influence individuals to act climate friendly. The purpose of this study is to get a picture of university students' attitudes and behaviors related to different environmentally relevant areas and activities that have a negative environmental impact, as well as underlying factors that are crucial to understand these behaviors. The study highlights previous research on behavior related to environment and students, comparatively between women and men, in relation to the media and socio-demographic and socio-economic factors. It is these factors that also are highlighted in this study and are related to the attitudes, thoughts and behaviors of the interviewed students regarding environmental sustainability. The study is based on hermeneutics as an interpretation method and with qualitative interviews as a method of collecting material. A total of eight people have been interviewed, including four women and four men. Relevant theories such as the theory of planned behavior, norm activation model and value belief norm theory derived from social psychology are used to analyze the empiricism. The study resulted in eight themes highlighting respondents' different attitudes and behaviors and thoughts about environmental sustainability. As previous research has shown, this study also confirms that attitudes and behaviors do not always coincide. The result shows that attitudes and behaviors are influenced in two different ways. Partly through a person’s childhood and social surrounding, but also through an impact of society from social media, trends and role models.

Key words: attitudes, behaviour, pro-environmental behaviour, environment, gender, students.

Mailing address
Högskolan för lärande och kommunikation (HLK)
Box 1026
551 11 Jönköping

Address
Gjuterigatan 5

Telephone 036-101000

Fax 036162585

Innehållsförteckning

Inledning ... **1**

1.1 Bakgrund ... *2*

1.2 Syfte och frågeställningar ... *3*

1.5 Definitioner av begrepp ... *3*

1.3 Disposition ... *4*

1.4 Avgränsningar ... *4*

2. Tidigare forskning och teoretiskt ramverk ... **4**

2.1 Viktiga begrepp ... *4*
2.1.1 Attityder och beteenden ... 5
2.1.2 Sociodemografiska och socioekonomiska faktorer ... 5
2.1.3 Socialpsykologiska faktorer ... 5

2.2 Tidigare forskning ... *6*
2.2.1 Kön kopplat till miljömässiga attityder och beteenden ... 6
2.2.2 Attityder och beteenden hos studenter från olika länder ... 7

2.3 Teoretiskt ramverk ... *10*
2.3.1 Theory of planned behaviour ... 10
2.3.2 Norm activation model ... 11
2.3.3 Value belief norm theory ... 11
2.3.4 Sammanfattning ... 12

3.1 Undersökningsdesign ... *12*

3.2 Litteraturgenomgång ... *13*

3.3 Datainsamling ... *13*
3.3.1 Urval av intervjupersoner ... 13
4.3.3 Genomförande av intervjuer ... 15

3.4 Databearbetning ... *16*

3.5 Metodproblematik ... *16*
3.5.1 Generalisering ... 17
3.5.2 Tillförlitlighet ... 17

4. Resultat och analys ... **18**

4.1 Miljömedvetenhet ... *18*

4.2 Inkomstens påverkan ... *20*

4.3 Bakomliggande sociodemografiska och socioekonomiska faktorer ... *21*

4.4 Perceptioner om kön relaterat till attityder och beteenden ... *23*

4.5 Attityder och beteenden kopplat till resvanor ... *25*

4.7 Miljömässig hållbarhet- individens eller statens ansvar ... *29*

4.8 Medias, trenders och marknadsföringens roll i påverkan av attityder och beteenden ... *31*

5.1 Sammanfattning ... *36*

5.2 Framtida forskning ... *36*

Referenser ... **38**

Bilaga 1 - intervjuguide ... **43**

Inledning

En ny studie från år 2017 tyder på att det endast finns en 5 procentig chans att uppnå FN:s Parisavtal, med målet att den globala temperaturen inte ska överstiga två grader (Raftery et al. 2017). Energiproduktion, industri och återvinning är några av de främst avgörande faktorerna när det gäller att uppnå klimatmål, där huvudansvaret framför allt ligger på nationell och internationell nivå. Utsläpp regleras både politiskt och ekonomiskt, men individers attityder och beteenden kopplat till miljömässig hållbarhet har också en inverkan på naturen, det ekologiska systemet och bidrar till den globala växthuseffekten. Väsentliga påverkansfaktorer är koldioxidutsläpp från den enskilda individens håll så som vilka matvaror individer väljer att konsumera, på vilket sätt man väljer att resa, samt vilka vanor individer har när det kommer till källsortering.

För att uppnå nationella och internationella klimatmål och minska den negativa mänskliga klimatpåverkan, samt för att undvika att den globala uppvärmningen stiger ännu mer, så behövs i dagens värld miljövänligare tankesätt kring hållbarhet och miljöutmaningar. Trots många miljösatsningar från samhällets sida är det viktigt att framhäva och få en uppfattning om individens attityder och beteenden till miljömässig hållbarhet. För många människor är vetskapen och betydelsen om dessa utmaningar något som inte prioriteras bland deras intressen, i deras vardagliga liv och individuella konsumtionsmönster.

Det är en individs inställning till något som påverkar dess handlingar vilket speglar att attityder och beteenden ofta har en stark koppling till varandra (Nilsson & Martinsson, 2012). På så vis kan olika teorier om attityder och beteenden hos individer kopplas till miljömässig hållbarhet. Ämnets relevans idag relaterat till den yngre generationen visar sig exempelvis i en opinionsundersökning genomförd av Sifo i uppdrag av Världsnaturfonden (2017), som visar att klimatförändringarna är den fråga som anses som absolut viktigast mellan åldrarna 16–25 år. I detta hänseende är studenter en viktig grupp att undersöka. Studenter är nästa generations människor som i sina framtida yrkesroller som exempelvis ingenjörer och inom myndigheter och företag kommer stå inför, påverka och förändra framtida miljöutmaningar och samhällsutvecklingen. Relevansen i denna undersökningen ligger i att man med kännedom om de individuellt drivande faktorerna som bidrar till klimatovänligt handlande lättare kan påverka individer att agera miljövänligt.

Hur kan vi som samhälle få människor att respektera naturen mer och få mer självinsikt när det kommer till individuell klimat- och miljöpåverkan? Hur kan individer påverkas för att ändra sitt beteende till en mer positiv miljömässig påverkan? Det behövs en positiv kollektiv inställning till miljömässig hållbarhet, där varje individ måste inse att det personliga ansvaret spelar stor roll om hela samhället ska agera mer miljövänligt. En viktig del i att förstå individers förhållningssätt kring dessa frågor är att undersöka hur olika faktorer påverkar individers beteenden och attityder. I denna studie framhålls hur normer, sociodemografiska, socioekonomiska och socialpsykologiska faktorer inverkar på personers, attityder och beteenden kopplat till miljömässig hållbarhet. Meningen är att bland annat framhäva just dessa

möjliga förklaringsfaktorer genom att belysa individers inställning till miljömässig hållbarhet sett från en personlig nivå och ta reda på hur dessa faktorer påverkar respondenternas handlingar. På så vis framhävs studenters tankar och inställningar till olika teman som kan kopplas till individuell och kollektiv miljöpåverkan. Teman som belyses är köttkonsumtion, resvanor med olika transportmedel, generell konsumtion och påverkan från samhället, media och trender. Utöver personers bakgrund anser författaren att detta är teman som har en betydande påverkan på personers attityder och beteenden. Vidare lyfts fram om studenter anser att det finns skillnader mellan kvinnor och män i deras attityder och beteenden, samt ges en bild av deras inställning till om ansvaret för miljömässig hållbarhet ligger hos stat och regering eller hos individen.

1.1 Bakgrund

Sveriges regering arbetar med miljömål som utgör en gemensam plattform för arbetet mot en bättre miljö. Huvudsakliga riktlinjer som styr detta arbete och som ingår i miljömålssystemet är ett ’generationsmål’ som ska styra en omställning i samhället för att uppnå miljömålen, ett ’miljökvalitetsmål’ skildrar just det önskade tillståndet man vill uppnå i miljön, samt etappmål som ska leda vägen mot just dessa två huvudmål (Regeringen, 2015)

> ”Det övergripande målet för miljöpolitiken är att till nästa generation lämna över ett samhälle där de stora miljöproblemen är lösta, utan att orsaka ökade miljö- och hälsoproblem utanför Sveriges gränser. Sveriges klimatmål är en central del i Sveriges arbete med att leva upp till klimatavtalet i Paris” (Regeringen, 2015).

För att på ett effektivare sätt kunna arbeta mot en bättre och mer hållbar miljö så röstade riksdagen igenom ett klimatpolitiskt ramverk som innebar nya klimatmål, en klimatlag och ett klimatpolitiskt råd. Ramverket ger näringslivet och samhället förutsättningarna till att genomföra den omställning som krävs i arbetet för ett bättre klimat (Regeringen, 2017).

Ekologiskt fotavtryck är en indikator som mäter människors förbrukning av naturresurser och är starkt relaterad till hållbar utveckling. Det ekologiska fotavtrycket mäts i areal-enheter vilket betyder att man räknar ut den yta som är nödvändig för att naturen ska kunna förnya resurserna som människan nyttjar (Globalis, 2017). Enligt Världsnaturfonden (WWF, 2018) skulle det behövas 4,2 planeter om alla levde som vi i Sverige. Enligt Jordbruksverket (2018) motsvarade köttkonsumtionen i Sverige år 2017 cirka 43 kg per person. Det visade sig också samma år att förbrukningen av kött i Sverige minskade med 2,6 procent, vilket motsvarar 2,2 kg per person. Faktorer som framhävs som orsaker till den minskade köttkonsumtionen är trenden med vegetarisk mat, klimatdebatten, hälsoaspekter och etiska skäl. Staten arbetar med styrmedel för att minska den negativa miljöpåverkan från samhället genom bland annat olika ekonomiska och administrativa medel. Exempel på dessa är flygskatten som infördes den 1 april detta året 2018, och genom det nya föreslagna så kallade ‘bonus-malus-systemet’ där ägare av miljöanpassade fordon kan få en miljöbonus upp till 60,000 kr (Regeringen, 2017). Även när det kommer till mängden avfall, som är ett resultat av individens konsumtion, satsar regeringen för en hållbarare

framtid genom så kallad cirkulär ekonomi som bygger på återvinning och återanvändning, istället för ett samhälle som bygger på "slit och släng" (Regeringskansliet, 2016).

1.2 Syfte och frågeställningar

Syfte

Syftet med denna studie har varit att analysera studenters attityder och beteenden relaterat till olika miljörelevanta områden och aktiviteter som har en miljöpåverkan, samt vilka bakomliggande faktorer som är av central betydelse för att förstå just dessa beteenden.

Frågeställningar

- Vilka attityder har studenter till de aktiviteter de utför som resulterar i miljöpåverkan och koldioxidutsläpp?
- Vad påverkar studenters attityder och beteende till miljö- och hållbarhetsfrågor?
- Vilka möjliga bakomliggande faktorer som påverkar dessa attityder och beteenden kan framhävas för att just förstå beteenden?

1.5 Definitioner av begrepp

Studien ska undersöka flera möjliga förklaringsfaktorer och teman vilka klargörs för nedan. Med *aktiviteter* menas i studiens sammanhang konsumtion, källsortering och resvanor. Med *bakomliggande faktorer* menas sociodemografiska, socioekonomiska, socialpsykologiska faktorer. Sociodemografiska och socioekonomiska faktorer är utbildning, inkomst, yrke, uppväxt, nuvarande ekonomiska situation som student. Socialpsykologiska faktorer innefattar i denna studie normer som påverkar en person. Vidare innefattar begreppet *bakomliggande faktorer* påverkan från samhällstrender, media och marknadsföring, samt om de anser att det är individens eller statens ansvar att utveckla miljömässig hållbarhet. Respondenternas tankar om miljömässiga beteenden hos kvinnor och män belyses också.

Vissa uttryck har översatts noggrant från engelska till svenska. Uttrycken har varit relevanta att översätta för att göra texten mer flytande. Författaren har varit noggrann med att uttryckens betydelse genom översättningen inte gått förlorad.

- pro-environmental behaviour - positivt miljömässigt beteende (IGI-Global, 2018).

- environmentalism = ekologism (består av många ideologier vars främsta mål är att arbeta för en miljömässig hållbarhet (so-rummet, 2018).

- environmental concern = miljömässig omsorg (inställning till, fakta, eget beteende eller andras uppförande med konsekvenser för miljön, Fransson och Gärling, 1999).

1.3 Disposition

Efter uppsatsens introduktion och bakgrund som förbereder läsaren för det valda ämnet presenteras tidigare forskning och teoretiskt ramverk där centrala begrepp, tidigare studier och relevanta teorier redogörs för. Kapitel tre belyser valet och genomförandet av metod med beskrivning av urvalsstrategi och kvalitativa intervjuer, databearbetning och metodproblem. I kapitel fyra presenteras resultat och analys av empiriska materialet parallellt genom sammanfattningar och citat från empirin. Slutligen förs en diskussion om resultatets centrala delar.

1.4 Avgränsningar

Den kulturella kontexten har avgränsats till intervjupersoner som är födda och uppvuxna i Sverige och är studenter på Jönköping University. Anledningen till denna avgränsning är att den insamlade empirin som har ursprung från personer från samma kulturella kontext gör att jämförelsen mellan olika delar i empirin blir tydligare. En vidare anledningen till avgränsningen är att respondenterna har valts för att de ansågs ha relevant information om studiens centrala frågeställning (Hjerm et al. 2014). Författaren anser att en jämförelse med olika uttalanden från personer från olika kulturella kontexter för denna studie hade medfört ett vagare resultat. Författaren är medveten om att empiri med ursprung från personer från andra kulturella kontexter än den svenska kan ha varit minst lika intressant men att detta skulle bli en mer omfattande studie som tidsmässigt inte hade kunnat utföras. I avsnittet tidigare forskning och teori redogörs för sociodemografiska, socioekonomiska och socialpsykologiska faktorer. I uppsatsens resultat och analysdel används de sociodemografiska och socioekonomiska faktorerna (utbildning, kön, inkomst) på ett konkret sätt medans de socialpsykologiska faktorerna (normer, attityder och beteende) snarare ges uttryck för i samband med teorierna då dessa härstammar från det socialpsykologiska forskningsfältet.

2. Tidigare forskning och teoretiskt ramverk

I detta avsnitt presenteras och konkretiseras begreppen attityder och beteenden, sociodemografiska, socioekonomiska och socialpsykologiska faktorer. I avsnitt 2.2 belyses tidigare forskning relaterat till miljömässiga attityder och beteenden relaterat till kön och studenter, samt uppfattning av klimathotet genom media. I sista delen presenteras de teorier som används för att analysera den insamlade empirin från intervjuerna.

2.1 Viktiga begrepp

I detta avsnitt förklaras begreppen attityder och beteenden, sociodemografiska, socioekonomiska och socialpsykologiska faktorer.

2.1.1 Attityder och beteenden

Attityder handlar i grunden om vad en person har för inställning, exempelvis om personen har en positiv eller negativ inställning till något (Nilsson & Martinsson, 2012). Attityder är kopplade till det personer gör, alltså de handlingar som genomförs. Beroende på vad en person har för inställning så förväntas personen bete sig i överensstämmelse med vad han eller hon tycker (Nilsson & Martinsson, 2012). Exempelvis skulle det kunna antas att personer som är negativt inställda till flygresor flyger mindre än de som har en positiv inställning. Sambandet mellan attityder och beteenden antas vara förhållandevis starkt, dock är sambandet inte alltid självklart då människors attityder och beteenden inte alltid hänger ihop (Nilsson & Martinsson 2012). Exempelvis kan en person ha en positiv attityd till källsortering men ändå källsortera väldigt dåligt. Ett till exempel kan vara att det säkerligen förekommer att personen köper icke ekologiskt kött, trots att personen har attityden att det är bäst att köpa ekologiskt. Attityder är ”en inställning till något man tänker på, eller åtminstone registrerar perceptuellt” (Nilsson & Martinsson 2012). Just det som personen tänker på kallas för ’attitydobjektet’. Attitydobjektet kan vara både konkret och abstrakt (Nilsson & Martinsson 2012). Med andra ord kan en person ha en viss attityd till exempelvis användandet av fritidsbåt eller köttkonsumtion eller också till en ideologi eller religion. Som nämnts ovan så har attityder och beteenden ofta en stark koppling. Trots detta behöver en persons inställning till en händelse inte alltid ha någon påverkan på beteendet (Nilsson & Martinsson 2012).

2.1.2 Sociodemografiska och socioekonomiska faktorer

I tidigare forskning belyses hur en individs miljömässiga omsorg (environmental concern) kan influeras av den socioekonomiska kontexten som personen omges av. På så vis framhävs sociodemografiska faktorer som ålder, kön, etnicitet och boendeplats som påverkar just en persons miljömässiga omsorg (Marquart- Pyatt, 2012). Även socioekonomiska faktorer som utbildning och inkomst spelar roll (Gerdtham, & Johannesson, 2001). Van Liere et al. (1980) beskriver ett antal faktorer som har legat till grund för hypoteser som har ställts upp relaterat till miljömässig omsorg såsom ’social class’, ’residence’, ‘political’, ’sex’. Inom hypotesen för ’social class’ räknas faktorer med som utbildning, inkomst och yrke vilket är relevanta faktorer i vår studie. Vidare så drar samma författare en parallell mellan medel- och överklassen och Maslow’s behovspyramid och menar att miljömässig omsorg snarare är ett lyxproblem som människor antar efter att de grundläggande behoven som mat, boende och ekonomisk stabilitet har täckts (Van Liere et al. 1980).

2.1.3 Socialpsykologiska faktorer

Socialpsykologi kopplat till positivt miljömässigt beteenden har spelat en viktig roll inom tidigare forskning. De teorier som ingår i denna studie kommer från det socialpsykologiska

forskningsfältet där attityder ses som ett centralt begrepp (Ekehammar, 2012). Nedan beskrivs kortfattat vad socialpsykologi är generellt och hur det hänger ihop med denna studie.

Socialpsykologi handlar om hur individen påverkar sin sociala omgivning och även hur omgivningen påverkar individen. Inom socialpsykologin studeras effekterna av sociala och kognitiva processer, alltså hur en persons tankar, känslor och beteenden påverkas av omgivningen och hur individen relaterar till, upplever och påverkar andra personer (Ekehammar, 2012). Sociala normer är regler som påverkar hur människor i en grupp beter sig socialt sett. Författaren skiljer mellan subjektiva och personliga normer. De subjektiva normerna är allmänna sociala förväntningar på en persons beteende från omgivningen samt från viktiga personer i ens liv. De personliga normerna är de förväntningarna en person själv har på sitt sociala beteende. Normer kan 'aktiveras' genom att personer erhåller information genom exempelvis kampanjer eller påverkas av faktorer som underlättar ett miljövänligt beteende som exempelvis att politiken underlättar åkandet med kollektivtrafik (Naturvårdsverket, 2008). En aktiverad personlig norm innebär att en person känner en moralisk skyldighet att bete sig miljövänligt. Den personliga normen påverkas av omgivningens förväntningar eller till exempel hur pass miljömedvetna andra hushåll är i omgivningen. Vidare påpekas att personer kan ha starkare eller svagare personliga normer då de påverkas av hur allmänna eller specifika deras personliga normer är kopplade till miljövänligt beteende. Det som också styr personliga normer är vad som är socialt acceptabelt beteende i samhället (Naturvårdsverket, 2008).

Personliga normer belyses i studiens teoretiska avsnitt och studien genomsyras av respondenternas uppfattning om sig själva och sitt miljövänliga beteende (personliga normer) samt hur de uppskattar andras beteenden (subjektiva normer). Meningen är att framhäva möjliga bakomliggande faktorer till respondenternas attityder och beteende. För att åstadkomma detta så är avsikten att kombinera det socialpsykologiska som inkluderar attityder och personliga normer med de socioekonomiska och sociodemografiska faktorerna för att tolka det insamlade materialet på ett relevant sätt.

2.2 Tidigare forskning

2.2.1 Kön kopplat till miljömässiga attityder och beteenden

Zelezny, Chua och Aldrich (2000) sammanfattar tio år av studier som undersökt kön i relation till miljömässiga attityder och beteenden. Närmare bestämt analyserades sex studier varav fyra visade att kvinnor uttryckte större miljömässig oro än män. I just dessa studier användes NEP (New Environmental paradigm scale) som mäter vilka attityder personer har i relation till miljön. Två av de resterande studierna visade inte på någon skillnad mellan miljömässig oro mellan män och kvinnor.

Vidare analyserades 13 andra studier varav nio studier tydde på att kvinnor uppvisade mer utpräglade positiva miljömässiga beteenden än vad män gjorde. Tre av 13 studier visade ingen

skillnad mellan kvinnor och män och endast en studie tydde på att män uppvisade mer utpräglade positiva miljömässiga beteenden. Diamantopoulos et al. (2003) belyser att män har bättre kunskap om miljöproblem (’green issues’) än kvinnor men att kvinnor har mer utpräglade attityder och beteenden till miljömedvetenhet överlag och är bättre på att spara energi, återvinna och engagera sig politiskt.

Som förklaring till dessa skillnader belyser författarna en av dem mest använda teorierna som är ’socialization theory’, där det antas att individen formas av förväntningar som finns på könen inom kontexten av kulturella normer. Kvinnor bland många olika kulturer påverkas därav på det sättet att de är mer uttrycksfulla, omsorgsfulla, medlidsamma och vårdande medan män verkar vara mer självständiga och tävlingsinriktade (Zelezny et al. 2000).

Vicente-Molina, Fernández-Sainz och Izagirre-Olaizola (2017) har i sin undersökning om studenter på ett universitet i Baskien, Spanien, kommit fram till att könstillhörigheten bland studenterna har en inverkan på vilket miljömässigt beteende de hade, men att det dock skiljde sig i jämförelse med tidigare studier som visar att kvinnor har ett mer vardagligt miljövänligt beteende. Även frågor som prövade respondenternas kunskaper om miljömässiga attityder, motivationer och den upplevda effektiviteten av positivt miljöbeteende, vanor att återvinna, användandet av kollektivtrafik och gröna inköp var en del av undersökningen. Slutligen inkluderades även frågor om sociodemografiska faktorer som kön och typ av utbildning. Resultatet visade att återvinning är den typen av beteende som är vanligast bland studenter. Gröna inköp är det beteende som är mest ovanligt. Författarna argumenterar att detta kan bero på höga priser och brist på ekologiska produkter i det området där studenterna lever. Författarna argumenterar för att återvinning och gröna inköp inte visade på några skillnader bland könen, vilket avviker från tidigare forskning som visar på att kvinnor har ett mer miljövänligt vardagligt beteende. Skillnaden som framhävs i studien ligger i användandet av kollektivtrafik där det framgår att kvinnor är de som snarare använder detta transportmedlet, vilket också tidigare studier har visat (Duchène, 2011). Författarna ger i studien exempel på flera teorier som används för att visa på skillnader bland kön och positivt miljömässigt beteende.

2.2.2 Attityder och beteenden hos studenter från olika länder

Vicente-Molina, Fernándes- Sáinz och Izzagire- Olaizola (2013) lyfter i en annan undersökning fram hur miljömässig kunskap influerar miljömässigt beteende bland studenter som bor i länder med olika ekonomisk utveckling, i detta fall USA, Spanien, Mexiko och Brasilien. Variabler som analyseras i studien är formella och informella källor till kunskap, i detta fall akademiska källor samt TV, nyheter och socialt inflytande. Andra variabler är utbildning, kön, motivationer som driver beteende, attityder och upplevd effektivitet av positivt miljöbeteende. Vidare tar författarna upp specifika faktorer för varje land med fokus på strukturer i samhället som har att göra med kollektiva miljötjänster (community environmental services). Skillnader mellan attityder bland studenterna från framväxande länder och industriländer belyses. Författarna föreslår att externa faktorer som kultur, miljömässiga strukturer och samhällstjänster spelar roll för de beteenden som studenterna uppvisar gentemot miljön. I studien framhävdes även att

studenter inom ingenjörsutbildning och naturvetenskap är mer benägna att ha ett positivare miljömässigt beteende än studenter som studerade samhällsvetenskap. Resultat visade även att män har mindre positivt miljömässigt beteende.

2.2.3 Normer och beteende kopplat till personlig nivå av miljövänlighet

I en studie som genomfördes av forskningsprogrammet SHARP (Sustainable Households: Resources, Attitudes and Policy) och som mynnade ut i en slutrapport till Naturvårdsverket, som finansierade studien, framgår på vilket sätt miljöpolitiken och andra faktorer styr hushållen vardag och miljöval (Naturvårdsverket, 2008). I studien menar alla respondenter att det är viktigt för dem att vara miljömedvetna. Vidare framgår att det inte finns något direkt sammanhang mellan att vara miljömedveten och agera miljömedvetet och ”...att det finns en ”gräns” för hur långt de är redo att gå när det gäller att omsätta sina kunskaper i vardagliga handlingar” (Naturvårdsverket, 2008).

I ett avsnitt som visar sig vara mycket relevant för denna studie så framhävs att personligt ansvar i relation till miljön av olika slag kräver personliga uppoffringar i form av till exempel tid, pengar och bekvämlighet. När en individ bestämmer sig för att agera miljövänligt aktiveras normer som påverkar beteendet. I studien skiljs sociala och personliga normer åt. Sociala normer är den påverkan som kommer utifrån, alltså personer i omgivningen medan personliga normer är det som en person tillskriver sig själv. Båda slags normer är viktiga för att en person ska känna ett personligt ansvar i sitt miljövänliga agerande. Vidare framhävs att miljöpolitiken kan påverka genom styrmedel som aktiverar personliga normer.

Vidare belyses faktorn uppoffring då det just för att kunna bete sig miljömedvetet också handlar om hur pass lätt det är att genomföra en miljömässigt handling. De främsta faktorerna inom uppoffring är till exempel kostnader, tid och att det helt enkelt är besvärligt att bete sig på ett miljövänligt sätt. Vidare är vana en viktigt faktor som både belyses som positiv och negativ. Om en personen har en vana som är miljövänlig (positiv) så är den underlättande för personens beteende, medans en vana som inte är miljövänlig (negativa) ses som ett hinder (Naturvårdsverket, 2008).

2.2.4 Media och miljömässigt beteende

Nedan skildras två exempel på studier som på olika sätt belyser sammanhanget mellan media, global uppvärmning och miljömässigt beteende.

I en intervjustudie av Smith and Joffe (2012) fick 56 stycken personer skildra vad deras första tankar eller känslor var när de hörde ordet global uppvärmning. De tillfrågade fick associera fritt och analysen visade att de tankar som de tillfrågade ofta skildrade var bilder som användes av den brittiska pressen för att kommunicera vad global uppvärmning var på ett visuellt sätt. De associationer som var mest utmärkande bland de tillfrågade var effekterna av global uppvärmning vilka förknippades med is som smälter, mer specifikt smältande isberg och

polarregioner. De associationer som var näst starkast var extremväder och oförutsägbart väder. Därefter kom föroreningar som koldioxidutsläpp och föroreningar från bil och flyg. Smith and Joffe (2009) visade i en annan undersökning på att bilder på smältande glaciärer, strandade isbjörnar, smältande is i polarregionerna och översvämmade landskap var de bilder som visades mest i nyheter. Jämfört med text i nyheter är bilder mer som ett konkret visuellt bevis på att global uppvärmning sker (Smith & Joffe, 2012).

I annan tidigare forskning tydliggörs vilken påverkan visualiserad information har. Bilder påverkar på det sättet att de frambringar starka emotioner som kan aktivera ett "kollektivt meningsskapande" (egen översättning, Smith & Joffe, 2012) när det kommer till hot eller andra okända händelser. Detta medför att visuell information ofta används och har blivit mycket viktigt för att konkretisera problemet med den globala uppvärmningen då konsekvenserna av den ofta är osynliga (Moser, 2010).

I en annan studie undersöker Huang (2015) hur media påverkar människors positiva miljömässiga beteende (pro-environmental). Undersökningen gjordes med hjälp av en nationell surveyundersökning. Resultatet visar att människor litar på media (TV, nyhetstidningar och internet) när det kommer till att skaffa sig information om global uppvärmning. Vidare visar undersökningen att informationen om global uppvärmning genom media som människor utsätts för, påverkar deras miljömässiga beteende på ett positivt sätt. Närmare bestämt framhävs i studien tre olika typer av positivt miljömässigt beteende hos personerna som påverkas genom media som exempelvis att personer tar reda på mer information om global uppvärmning, miljömässigt engagemang och de dagliga miljömässiga handlingarna i och utanför hemmet. Huang skriver att regeringar och organisationer därav kan använda media som verktyg för att driva på och påverka individers miljömässiga handlingar.

Tabi (2013) skildrar i sin studie hur positivt miljömässigt beteende inverkar på koldioxidutsläpp relaterat till uppvärmning, elektricitet och transport i bostadssektorn. Studien baserades på surveyundersökning i Ungern år 2010 där 1012 personer deltog. I resultatet kunde de tillfrågade efter undersökningen delas upp i fyra olika kategorier som skildrade graden av hur miljövänlig personen var. Kategorierna var 'supergröna' som var mycket aktiva för att minska sin miljöpåverkan, 'energisparare' som aktivt sparar energi men inte gör lika mycket som de 'supergröna', 'nybörjare', som är personer som börjar ta åt sig grönare beteende och även återvinner och 'bruna' som är personer som inte är miljövänliga på något sätt. Resultatet visade att det inte finns några särskilda skillnader i miljöpåverkan mellan miljömedvetna och icke-miljömedvetna personer.

Tabi hänvisar även till tidigare litteratur som betonar att det finns två olika tillvägagångssätt för att minska miljöpåverkan: frivillig och strukturell påverkan. Den frivilliga är genom personens egna vilja, utbildning eller kampanjer. Det strukturella handlar om de omständigheter personer lever i och hur det påverkar deras miljöpåverkan, till exempel hur personer bor, storlek på familjen och vilket arbete de har (Tabi, 2013). Vidare tar författaren upp att utbildning kan spela en stor roll när det kommer till positivt miljömässigt beteende. Alla kategorier i studien skiljde sig genom att personerna hade olika utbildningsnivå. Det visade sig att de 'supergröna' var mest

kvalificerade och även hade en högre medelinkomst medan de ‘bruna’ var minst kvalificerade utbildningsmässigt och hade lägst medelinkomst. Vidare påpekades att ‘supergröna’ hade mest hushållsapparater och större hus jämfört med resten, därav deras höga elkonsumtion. Användning av bil visade sig vara den faktorn som skiljer kategorierna åt mest. ‘Supergröna’ hade fler bilar men valde ändå andra färdsätt till jobb medans personer i den ‘bruna’ kategorin använde bil varje dag. Studien framhäver även att återvinning och användandet av kollektivtrafik är den vanligaste formen av positivt miljömässigt beteende bland respondenterna (Tabi, 2013).

2.3 Teoretiskt ramverk

Nedan presenteras de teorier som är relevanta för att förstå hur attityder och beteenden utvecklas och påverkas.

2.3.1 Theory of planned behaviour

Theory of planned behavior som utvecklades av Icek Ajzen år 1985 har använts frekvent i studier inom liknande forskning. Teorin kopplad till denna studiens kontext visar på att det är sannolikt att ‘positivt miljömässigt beteende’ inträffar hos personer som har en positiv attityd gentemot ett sådant beteende, eller om de ser andra specifika personer göra det eller tror att det vore bra att ha just ett sådant beteende. Det spelar också roll om personen känner att den kan ta åt sig beteendet (egen översättning av Gatersleben et al. 2014). Mer specifikt går teorin ut på att förutsäga och förklara mänskligt beteende i olika kontexter (Ajzen, 1992). En central del i teorin är individens avsikt att uppföra eller ta åt sig ett visst beteende. Det finns motivationsfaktorer bakom som påverkar detta beteendet, exempelvis hur mycket en person försöker och hur mycket personen kan tänka sig att anstränga sig för att uppföra ett visst beteende (Ajzen, 1992). Det finns tre olika faktorer som påverkar ‘avsikten’ hos en person. Den första är ‘attityden gentemot beteendet’ (attitude towards the behavior) vilken syftar på personens inställning till det specifika beteendet. Den andra faktorn som påverkar ‘avsikten’ är den ‘subjectiva normen’ (subjective norm) vilket avser

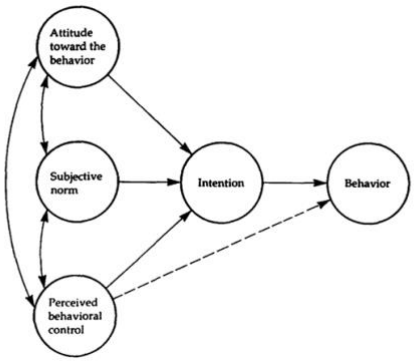

Figur 1: källa: Icek Ajzen (1991).

den sociala pressen en person känner och som påverkar om personen genomför beteendet eller inte (Ajzen, 1992). Den tredje påverkansfaktorn är relaterad till vilken utsträckning personen upplever om det är lätt eller svårt att utföra beteendet och i detta återges även tidigare erfarenheter och hinder som kan komma i vägen (Ajzen, 1992). Ajzen sammanfattar modellen på följande vis:

> "As a general rule, the more favorable the attitude and subjective norm with respect to a behavior, and the greater the perceived behavioral control, the stronger should be an individual's intention to perform the behavior under consideration." (Ajzen, I. 1991, s. 188).

2.3.2 Norm activation model

Det var Schwartz (1977) som lade grunden för norm activation model som i grunden handlar om altruistiskt beteende, mer specifikt att en person offrar sina egna intressen för andras välbefinnande, exempelvis nästa generation. Exempel på altruistiskt beteende kan vara återvinning (Park & Ha, 2014). En central del i modellen är två faktorer som ger upphov till personliga normer. Personliga normer är de förväntningar en person har på sig själv inför ett visst beteende, där beteendet har sitt ursprung i normer och värderingar (Park & Ha, 2014). Den ena faktorn är personens medvetenhet om de följder som uppstår av att han eller hon genomför ett visst beteende eller inte. Den andra faktorn handlar om det ansvarstagandet som en person känner gentemot genomförandet av beteendet (Onwezen et al. 2013).

I tidigare forskning som utgår från NAM framhävs att just dessa personliga normer kan aktiveras genom att personen blir medveten om konsekvenser och sedan känner ett visst ansvarstagande inför dem som resulterar i individuellt beteende (De Groot & Steg, 2009 i Onwezen et al. 2013). Dessa altruistiska beteenden kan sedan kopplas till att förutse miljövänligt beteende som till exempel resvanor, energibesparing och återvinning (Park & Ha, 2014). Som exempel lyfter Bamberg & Moser (2007) fram att medvetenhet och kunskap om miljöproblem hänger ihop med utvecklandet av personliga normer.

2.3.3 Value belief norm theory

För att förklara vad positiva miljömässiga beteenden har sitt ursprung från kommer Sterns value-belief-norm theory (VBN) att användas. Teorin ger en förklaring till och sammanlänkar olika variabler som ger upphov till miljömässiga beteenden som kan kopplas till ekologism (environmentalism) (Stern, 2000). VBN bygger på tre andra teorier vilka är value theory, new environmental paradigm (NEP) vilka inte kommer innefattas i detta arbete, samt norm-activation-theory som har beskrivits ovan. VBN teorin förenar dessa tre teorier genom fem variabler som mynnar ut i beteenden. De för denna studie relevanta variablerna är (1) *personliga och altruistiska värden*, (2) *normer som aktiveras när en person känner ett hot mot de saker som han eller hon värdesätter*. Dessa influerar nästa variabel (3) *upplevd förmåga att minska*

hotet som påverkar om individen gör någonting för att minska ett hot vilket sedan inverkar på personens miljömässiga beteende. Den sista variabeln är (4) *uppfattning av skyldighet att vidta åtgärder* som syftar på hur en person känner förpliktelse för positivt miljömässigt handlande. Dessa variabler leder till beteenden varav några relevanta exempel är (1) *aktivt involverande i miljöorganisationer*, (2) *beteenden som räknas som icke-aktivistiska* som exempelvis viljan att betala högre skatt och stödjandet av miljömässiga regleringar, (3) *den privata sfären* där fokus ligger på inköp, konsumtion och förfogande av hushållsprodukter och tjänster som påverkar miljön som exempelvis bilar, energi i hemmet, resande och källsortering (Stern, 2000). Personliga kostnader och fördelar, och effektiviteten av ett visst handlande kan också ha en inverkan på positivt miljömässigt beteende (Stern, 2000).

2.3.4 Sammanfattning

Vad som kan hållas fast vid efter att ha presenterat det teoretiska ramverket är att de viktigaste faktorerna för denna studie är motivationsfaktorer som ligger bakom beteenden (TPB), vad personliga normer är, hur de uppstår och aktiveras (NAM) samt de olika variablerna från VBN som resulterar i beteenden som är av altruistisk karaktär.
De ovanstående teorierna har i denna studie en förklarande och styrkande funktion. Meningen är att jämföra och förklara studenters attityder och beteenden med dessa teorier utifrån den empiri som har samlats in.

3. Metod

Nedan följer en beskrivning av den metod som är relevant för genomförandet av intervjustudien som involverat åtta respondenter. I första delen presenteras studiens undersökningsdesign. Vidare beskrivs litteraturgenomgång, urval, datainsamling, genomförande av semistrukturerade intervjuer och metodkritik.

3.1 Undersökningsdesign

Syftet med studien är att få en bild av studenters beteende och attityder till miljömässig hållbarhet. För denna studie har studenter från Jönköpings University valts ut som respondenter. Eftersom studien undersöker studenters attityder och beteenden på djupet, och har för avsikt att belysa just dessa i samband med koppling till miljömässig hållbarhet, tillämpades en kvalitativ undersökningsmetod i form av en kvalitativ intervjustudie. Enligt Bryman (2011) fokuserar kvalitativa studier som forskningsstrategi på ord istället för att insamlad och analyserad data ska uttryckas i kvantitet. För att kunna erbjuda både struktur och kvalitet genomfördes en kvalitativ studie med semistrukturerade intervjuer (Graham, 2008). Semistrukturerade

intervjuer säkerställer sedan kvalitet och validitet med hänsyn till att således delvis följa en viss mall eller struktur. Strukturen har bestått av en intervjuguide som stöd för genomförande av intervjuerna. Detta förhållningssätt har sedan hjälpt mig som skribent med efterarbete som kodning och kategorisering för att styrka resultatet. Valet av undersökningsdesign har även sin grund i att det underlättar för de intervjuade att ge mer utförliga svar med detaljrikedom, vilket på så vis troligtvis har hjälpt att få fram ett mer värdefullt material att utgå ifrån (Bryman, 2011).

Med utgångspunkt i hermeneutiken som humanistisk tolkningsmetod (Thurén, 2007) ämnar studien att framhäva de attityder och beteenden som studenter beskriver. Målet är att framhäva hur studenterna resonerar och ser på sig själva i deras attityder och beteenden. Hermeneutiken som tolkningslära spelar stor roll "när det handlar om att förstå människor, människors handlingar och resultatet av människors handlingar" (Thurén, 2007). Genom hermeneutiken vill man alltså ha 'inkännande' eller 'empati' för de känslor och upplevelser som andra människor har. Kritik av tolkning som hermeneutik är att tolkningen kan vara osäker och knappt intersubjektivt testbar för att den antingen påverkas av själva kontexten, tolkarens förståelse eller tolkarens värderingar (Thurén, 2007).

3.2 Litteraturgenomgång

För att få en bättre förståelse av ämnet gjordes en omfattande litteraturgenomgång där referentgranskade artiklar från Jönköping Universitys databas Primo användes. Dessa artiklar har använts för att få en djupare förståelse och ligger till grund för tidigare forskning och relevanta teorier. Vikten har lagts på att hitta artiklar inom den senast publicerade forskningen för att försäkra oss om att inte ha utelämnat relevant forskning. Nyckelord som har använts ofta i olika kombinationer för att hitta artiklar av relevans var 'pro-environmental behavior', 'attitudes', 'behavior', 'gender' och 'students'.

3.3 Datainsamling

Nedan klargörs för urvalet av intervjupersoner samt hur det empiriska materialet har samlats in.

3.3.1 Urval av intervjupersoner

Urvalet av intervjupersoner har gjorts med hjälp av ett målinriktat urval i kombination med ett snöbollsurval. Ett snöbollsurval betyder att personer som är relevanta för studien kontaktas och som i sin tur identifierar en annan person och så vidare. Ett målinriktat urval innebär att intervjupersoner väljs ut på ett icke-slumpmässigt sätt. Deltagare väljs ut på ett strategiskt sätt för att vara relevanta för studiens syfte och forskningsfrågorna (Bryman, 2011). Vidare är meningen att på ett strategiskt sätt skapa en variation i det urval som görs som att deltagarna skiljer sig från varandra när det kommer till egenskaper och andra utmärkande drag (Bryman,

2011). I denna studie har relevansen i urvalet utgått från att just studenter från Jönköpings University har valts ut och att ett jämnt antal kvinnor och män har inkluderats i intervjustudien. Anledningen till varför just studenter har valts ut för denna studie ligger både i intresset som medstudent men också då författaren anser att studenter generellt är i en mycket utvecklande period i sina liv med nya influenser omkring sig som påverkar den personliga utvecklingen på många olika sätt. De flesta studenter som deltagit i intervjustudien är inflyttade från annan ort och därmed kan dessa personer lättare reflektera över och dra paralleller till miljömässigt hållbara aktiviteter som ägde rum hemma under uppväxten och hur dessa aktiviteter influerat deras boendesituation som student idag. Kännetecken som skiljer deltagarna åt är att både män och kvinnor har inkluderats i jämna antal. Högskolorna som deltagarna valdes ut från var 'Jönköpings Tekniska Högskola' och 'Högskolan för lärande och kommunikation'. Deltagare från 'Jönköpings Hälsohögskola' och 'Jönköpings International Business School' har inte aktivt valts ut för denna studie då det målinriktade urvalet i kombination med snöbollsurvalet inte resulterade i möjliga intervjudeltagare från dessa två högskolor. Kriteriet som styrde urvalet på ett specifikt sätt var att intervjupersonerna skulle bestå av ett jämnt antal kvinnor och män. Författaren ansåg att ett jämnt uppnått antal kvinnor och män skulle spegla en mer jämnt fördelad bild av de olika könens attityder i resultatet än vad ett ojämnt antal deltagare från båda könen hade gjort. Att strategiskt välja ut personer genom ett bekvämlighetsurval (Bryman, 2011), till exempel endast personer från samma klass var inget alternativ då detta inte skulle ge tillräcklig variation i studenternas bakgrund. Samtidigt ansåg författaren att svaren kunde bli intressantare om inte endast personer från enbart en klass var med, där det är större risk att möjliga deltagare tänker lika när det kommer till frågorna kring ämnet. Snöbollsurvalet ligger närmare ett stickprov än vad ett bekvämlighetsurval gör. Personerna som deltagit i studiens intervjuer har blivit kontaktade via social media (Facebook), och via telefon. Intervjupersonernas identitet avslöjas inte i texten. Deras namn är fingerade för att behandla deras svar och identitet konfidentiellt.

3.3.2 Intervjuer

Inom kvalitativ forskning kan två sorters intervjumetoder användas, nämligen ostrukturerade intervjuer som mestadels kan likna ett vanligt samtal där intervjuaren oftast tar hjälp av ett PM som minneshjälp under intervjun (Bryman, 2011). Den intervjumetod som är av relevans för denna studie är semistrukturerade intervjuer. Semistrukturerade intervjuer är till för att ha en viss flexibilitet i intervjun där svarsalternativen inte är förutbestämda som i en kvantitativ studie utan där intervjupersonen utvecklar svaren, vilket är viktigt då man som forskare inte vet vilka svarsalternativen kan vara och även för att ta reda på djupare kunskap (Hjerm et al. 2014). Vid genomförandet av en semistrukturerad intervju har forskaren en så kallad intervjuguide (se bilaga 1) som innehåller en lista över specifika teman som denna utgår ifrån under intervjun. Detta för att säkerställandet att de teman och frågor som är mest intressanta, i förhållande till studiens syfte, har varit med under hela skapandet av empirin. Intervjuguiden i denna studie bestod av teman som 'Introduktion', 'Miljömedvetenhet', 'Resvanor och andra vanor', 'Perceptioner om kön relaterat till attityder och beteende', 'Miljöfrågor kopplat till samhällsstrukturen' samt 'Personlig bakgrund'. Alla frågor underliggande dessa teman är formulerade med utgångspunkt i studiens syfte och frågeställningar. Dessa teman var anknutna till studiens fokus koldioxidutsläpp och miljömässig hållbarhet. Meningen är att

intervjupersonen ska utforma svaren så fritt som möjligt utan att ledas för mycket av just frågorna som ställs (Bryman, 2011). Skälet till användningen av semistrukturerade intervjuer är att få fram ett mer djupgående och nyanserat svar från de intervjuade angående deras attityder och beteenden som är kopplat till ämnet. Antalet intervjuade i denna studie är totalt åtta stycken med en jämn fördelning mellan kvinnor och män.

4.3.3 Genomförande av intervjuer

Intervjuerna började med småprat om vart vi som studenter befinner oss antingen i våra examensarbeten eller andra kurser för att få till en god och avslappnad stämning. Strax innan intervjun presenterades studiens syfte och intervjupersonen fick mycket generellt förklarat för sig vad frågorna handlar om. Detta ansågs vara viktigt då några av frågorna som handlade om bakgrunden till personens föräldrar i vissa fall hade kunnat vara känsliga, så som uppskattningen av föräldrars utbildning, yrke och inkomstnivå. Intervjupersonen informerades om att den kunde välja att inte medverka och avbryta intervjun när som helst unders själva intervjun (Hjerm et al. 2014). Vidare informerades intervjupersonerna om att deras identitet i denna studie är konfidentiell och att deras namn fingerats. Innan intervjun började tillfrågades intervjupersonens godkännande om att spela in samtalet. Nästan alla intervjuer har genomförts i grupprum som bokats för att försäkra att själva intervjun skulle förbli ostörd eller avbruten. Två av intervjuerna genomfördes hemma hos intervjupersonerna på grund av bekvämlighetsskäl. För att få med ett bra avslut tillfrågades intervjupersonerna om de hade något att tillägga i frågorna eller om de under intervjuns gång hade funderat på något speciellt. Intervjuerna tog mellan 45 - 60 minuter att genomföra. Som intervjuare var jag medveten om att inte fokusera för mycket på frågorna i intervjuguiden utan även att lyssna noggrant på vad intervjupersonen sa för att ställa relevant följdfrågor som kunde tillföra ytterligare kunskap till ämnet (Hjerm et al. 2014). Under intervjun användes en intervjuguide som var indelad i olika teman. Under temat ‘Introduktion’ svarade personen vad han eller hon hette och vilket kön personen tillhör. Under temat “Miljömedvetenhet” tillfrågades personen om miljövänlighet och källsortering. Under nästa fick personen svara på frågor om ‘Resvanor och andra vanor’, vilket skildrade personens attityd och beteende till resvanor. Under temat ‘Perceptioner av kön relaterat till attityder och beteende’ ställdes frågor kring om personen ansåg att det fanns skillnader mellan kön kopplat till miljömässigt beteende. Under temat ‘Personlig bakgrund’ tillfrågades personen om sociodemografiska faktorer som föräldrarnas utbildning, inkomst och yrke. Dessa framhävs för att se möjliga samband mellan faktorerna och personens attityder och beteende.

Vidare ställdes frågor om ‘Påverkan från omgivning’, vilket framhäver dels hur personen ser på sin omgivning och dels hur dessa uppskattningsvis har influerat personens attityder och beteende. Till sist fick personen i temat ‘Miljöfrågor kopplat till samhällsstruktur’ svara på frågor kring ansvarstagande kring utvecklingen av miljöhållbarhet i vårt samhälle. Detta för att ta reda på om det snarare är individen eller staten och regeringen som bör ta mest ansvar, eller om ansvaret är delat mellan dessa två parter. Uttrycket beteende i sammanhanget miljömässig hållbarhet utgår från individens egna personliga levnadsvanor, handlingar och motiv. Uttrycket

attityder i sammanhanget miljömässig hållbarhet är uppdelat i positiva respektive negativa attityder som visar sig i form av en personlig förutbestämd inställning till beteendet. I en sociodemografisk kontext utgår denna studie från faktorer som kön, vad föräldrarna till studenten har för utbildningsnivå, inkomstkategori, och inställning till miljömässig hållbarhet. Intervjuguiden (se bilaga 1) innehöll även följdfrågor som ställdes för att leda in intervjupersonen på ett mer relevant spår. Alla följdfrågor har inkluderats i intervjuguiden. Under intervjun försökte författaren att få med just attityder och beteende-perspektivet i frågorna.

3.4 Databearbetning

Intervjuerna har transkriberats direkt efter intervjun och utifrån det transkriberade materialet har olika teman sammanställts efter att fraser, nyckelord och citat identifierades som varit relevanta för kopplingen mellan empirin och teorin. Det transkriberade materialet har analyserats flera gånger och kategoriserats för att hitta de strukturer i materialet som sedan mynnade ut i ovannämnda teman och resultatet.

3.5 Metodproblematik

I detta avsnitt tas de styrkor och svagheter upp som kan riktas mot studien. Under insamling av material för tidigare forskning och teorianknytning har författaren enbart hållit sig till referentgranskade artiklar som är hämtade från högskolans databas Primo, samt relevanta böcker. Materialet som har bidragit med information och kunskap om studiens ämne, tidigare forskning och teori anser författaren därför vara av betydande relevans. Viktigt att framhäva är att respondenterna i intervjuerna i vissa fall tenderar att berätta antingen för generellt om attityder eller också prata om andra människors attityder istället för sina egna. Detta kan upplevas som problematiskt då tvetydiga svar kan ge olika tolkningar. I de fallen där detta har förekommit har författaren antingen dragit nytta av de generella slutsatserna som personer skildrar, men framförallt i de flesta fallen kunnat urskilja vad personen syftar till egentligen. I många fall kan alltså ett ‘man’ ersättas med ‘jag’.

Teoretisk mättnad innebär att svaren som respondenter i nya intervjuer ger inte längre bidrar till någon ny infallsvinkel eller information. Sökandet efter vidare relevanta personer till studien bör då upphöra (Hjerm et al. 2014). Med parallell till just teoretisk mättnad kan kritik riktas mot antalet intervjuer som har genomförts. Fler intervjuer hade medfört att resultatet möjligtvis hade blivit mer distinkt och som utvecklas nedan är en generalisering av denna studies resultat något som varken strävats efter eller har varit möjligt. Tidsmässigt var det inte möjligt att genomföra fler intervjuer, även om fler hade varit önskvärt. Avsikten är främst att urskilja mönster i det empiriska materialet och på det sättet anser författaren att åtta stycken intervjuer ändå varit tillräckligt, för att få en djupare förståelse för studenters attityder och beteende till miljömässig hållbarhet. Författaren har även undvikit att ställa ledande frågor som enligt Bryman (2011) kan medföra att intervjupersonen leds in i en viss riktning i svaren. Alla frågor i intervjuguiden har

varit neutrala och ej haft sitt ursprung i författarens egna intresse, inställning eller vanor till miljömässig hållbarhet. Under studiens gång har intervjuguiden kompletterats. Anledningen till kompletteringen, var att det under intervjuernas gång i efterhand visade sig att vissa frågor var för lika varandra, eller inte hade den nivå av relevans som först antagits. Frågor som författaren tyckte saknades och som skulle bidra till en mer givande intervju lades till efter att de tre första intervjuerna hade genomförts. Kompletteringar skickades således via E-mail i efterhand till de studenter som det saknades svar från gällande dessa frågor, vilka alla tre fyllde ut och skickade tillbaka. Dessa kompletterande frågor inkluderades sedan i intervjumaterialet. Författaren anser att denna process inte har haft någon inverkan på resultatet av de kompletterande svaren då det handlade om korta frågeställningar. Eftersom studien fokuserar på respondenters socioekonomiska och socialpsykologiska bakgrund avstår texten från att framhäva respondenternas karaktärsdrag och hobbys.

3.5.1 Generalisering

Då kvalitativa studier ofta inkluderar ett mindre antal personer och är kopplade till en specifik plats, i detta fall en högskola, menar de som är kritiska att en generalisering till andra miljöer är omöjlig. Det antalet personer som har inkluderats i en kvalitativ undersökning kan inte generaliseras till en större population och ska således generaliseras till teori. Därför är det istället kvaliteten i konklusionen av den insamlade empirin som är det avgörande för generaliserbarheten (Bryman, 2011). Williams i Bryman (2011) menar att författare till kvalitativa studier kan skapa "måttliga" generaliseringar där de olika perspektiven "kan betraktas som exempel på en bredare uppsättning av identifierbara drag" (Williams, 2000 i Bryman, 2011). I denna studie är Williams förklaring till måttliga generaliseringar, beskrivande för de slutsatser som kan dras av studenternas attityder och beteenden till miljömässig hållbarhet.

3.5.2 Tillförlitlighet

Begreppen validitet och reliabilitet har inom ramen av kvalitativ forskning bemöts med kritik då dessa oftast relateras till kvantitativa undersökningar (Bryman, 2011). Lincoln och Guba (i Bryman, 2011) föreslår andra sätt att bedöma och värdera kvalitativa studier på: 'tillförlitlighet' (trustworthiness) och 'äkthet' (authenticity). Nedan utvecklas 'tillförlitlighet' i kontexten av studien. 'Tillförlitlighet' har fyra underkategorier: trovärdighet, överförbarhet, pålitlighet samt styrka och konfirmera. Inom trovärdighet ligger vikten på hur studien har utförts och just trovärdigheten i forskarens beskrivning. Överförbarhet innebär till vilken grad resultaten kan appliceras i andra kontexter. Pålitlighet går ut på att det har gjorts en komplett redogörelse av studiens olika faser. Att styrka och konfirmera betyder att forskarens värderingar och valet av teori inte ska påverka slutsatserna och studiens genomförande (Bryman, 2011). För att säkerställa trovärdigheten i studien har intervjudeltagarna informerats om att deras namn behandlas konfidentiellt vilket kan influera att de intervjuade ger ärligare svar. Genom att

noggrant redogöra för studiens olika faser har det eftersträvats att öka studiens överförbarhet, det vill säga om resultatet kan omsättas till andra sammanhang (Bryman, 2011). För att undvika att författarens egna attityder påverkat intervjuerna och resultatet har det strävats efter att ställa neutrala intervjufrågor för att undvika att intervjupersoner leds in på ett specifikt spår.

4. Resultat och analys

I följande kapitel presenteras den bearbetade empirin från de genomförda semistrukturerade intervjuerna. Empirin analyseras parallellt styrks med teorierna och tidigare forskning som presenterats i tidigare kapitel. Nedan presenteras kort de teman som empirin resulterade i.

- Miljömedvetenhet
- Bakomliggande sociodemografiska och socioekonomiska faktorer - om studenternas attityder och beteende kan förklaras med bakomliggande sociodemografiska och socioekonomiska faktorer, som utbildning, yrke, inkomst och uppväxt.
- Inkomstens påverkan - respondenternas nuvarande situation som studenter.
- Perceptioner om kön relaterat till attityder och beteenden - respondenternas tankar om kvinnor och män har samma miljömässiga beteende.
- Attityder och beteenden kopplat till resvanor- respondenternas attityder och beteenden kopplat till resvanor med bil-, kollektiv och flygresor.
- Attityder och beteenden till köttkonsumtion och konsumtion överlag.
- Miljömässig hållbarhet- individens eller statens ansvar - individens eller statens ansvar att utveckla miljömässig hållbarhet.
- Medias, trenders och marknadsföringens roll i påverkan av attityder och beteenden.

4.1 Miljömedvetenhet

För att få en bild av hur pass miljövänliga respondenterna var fick de beskriva en miljövänlig person samt om de själva ansåg sig vara miljövänliga. De flesta tillfrågade ansåg sig själva vara miljövänliga baserat på att de källsorterar samt att de inte reser särskilt ofta med flyg eller bil. Bland de tillfrågade fanns det en viss samstämmighet om vad just miljövänlighet betydde samtidigt som de personer som ansåg sig mindre eller icke miljövänliga ofta nämnde ordet ‘lat’ i sammanhanget. Bland de tillfrågade som ansåg sig själva vara miljövänliga framhävdes källsortering, att gå så mycket som möjligt, välja kollektivtrafik och att handla rätt varor som de framstående faktorerna för att definiera sig själva som miljövänliga. Nedan är ett typiskt svar som framhäver dessa faktorer:

> Ja, det som gör mig miljövänlig är att jag källsorterar mer noggrant än jag gjorde tidigare. Så tänker jag också på att inte slänga för mycket mat. Jag använder mycket kollektivtrafik när jag reser och pendlar till skola och jobb. En del av det jag handlar är second hand. (Henry)

Hos de personer som anser sig vara miljövänliga finns en medvetenhet att aktivt göra miljövänliga val, alltså en positiv inställning som mynnar ut i ett positivt beteende (Nilsson & Martinsson, 2012). De personer som alltså medvetet gör miljövänliga val känner både ett visst ansvarstagande och har antagligen mer kunskap om följderna av sina handlingar. Medvetenhet och kunskap hänger ihop med utvecklandet av personliga normer (Bamberg & Moser, 2007) och så kan följaktligen paralleller dras till personers uppväxt som en påverkansfaktor till personliga normer, vilket belyses i ett senare avsnitt. En del svar visar på att normer och värderingar är något som respondenterna till stor del har fått med sig hemifrån under sin uppväxt.

De respondenter som ansåg att de var mindre eller inte miljövänliga belyste att de var dåliga på att källsortera och tog bilen i situationer där de hade kunnat gå. De reflekterade över och erkände även att de var för lata för att vara miljövänliga, trots att de var medvetna om följderna av att exempelvis inte källsortera eller ta kollektivtrafik. TPB (Theory of planned behaviour) kan förklara detta, där bland annat en positiv attityd gentemot ett visst beteende är viktigt för att en person ska utföra beteendet. En intressant aspekt att framhäva här är att de personer som anser sig vara mindre miljövänliga är väl medvetna om att de är lata och hade kunnat göra mer. De är alltså medvetna om möjliga följder av sitt beteende- vilket enligt NAM (Norm activation model) krävs för att utföra ett beteende- men har ingen tillräckligt positiv attityd till att agera på ett miljövänligt sätt fullt ut.

En av faktorerna i TPB som motiverar en person till ett beteende beror på hur pass enkelt det är för personen att genomföra beteendet. Tas det hänsyn till detta kan en slutsats vara att de personer som känner en viss lathet att genomföra något även känner en svårighet att helt enkelt vara miljövänligare. Faktorer som att det är långt till en återvinningsstation eller långt till nästa busshållplats är exempel som respondenter framhävt. Följande svar är från två personer som inte anser sig vara särskilt miljömedvetna:

> Nej det är jag nog inte, nu åker jag aldrig bil men jag är väldigt dålig på att källsortera, jag är väldigt lat. Jag gillar att vara ute och resa, flygresa..., men jag skulle aldrig slänga skräp på marken. (Ellinor)

> ”Jag tar bilen på sträckor som man borde gå, jag tror att jag är för lat för att bry mig men sedan självklart så vill man ju bry sig. (Axel)

Ovanstående svar kan förklaras med det som Nilsson och Martinsson (2012) framhäver, nämligen attityder kan kopplas till personers positiva eller negativa inställning till något. I båda fallen verkar latheten hos personerna påverka deras beteende trots att de är medvetna om att de egentligen borde bete sig på ett miljövänligare sätt, vilket kan relateras till de tillfrågade i Naturvårdsverkets rapport som menade att det finns en ‘gräns’ för hur pass miljövänligt de vill agera (Naturvårdsverket, 2008). Ett annat sätt att se på situationen är att en positiv inställning till att använda bilen på kortare sträckor grundar sig i just intressets för bilen som fordon, eller också att ha resande som intresse och därför har en positiv inställning till flygresor. Personen kanske rentav tycker att det är roligt att köra bil och nyttjar varje möjlighet som finns att köra.

Då sammanhanget mellan attityder och beteende (Nilsson & Martinsson, 2012) är relativt starkt är det i detta fall inte särskilt märkvärdigt att personen har lust att nyttja bilen som Axel eller att resa bort med flyg som Ellinor om båda har en positiv inställning till det.

4.2 Inkomstens påverkan

Det som skildras i ovanstående kapitel har även en stark koppling till följande avsnitt som handlar om studenternas egna ekonomi. Respondenterna tillfrågades i intervjun om de ansåg att studentbudgeten är en begränsande faktor för möjligheten att konsumera på ett miljövänligt sätt. Frågan som ställdes var följande: För dig som enbart lever på studiemedel, är din studentekonomi ett hinder för ett möjligt miljövänligt beteende? Respondenterna visar enighet i att studentekonomin begränsar möjligheten att exempelvis köpa miljövänliga varor som oftast är dyrare och att den begränsar deras möjlighet att konsumera fler varor, produkter och resor, vilket kan ses som både positivt och negativt. Det flera av de tillfrågade kommer fram till är att den begränsade budgeten påverkar att deras konsumtionsnivå av olika produkter hålls nere, vilket kan ses som miljövänligare än om de hade köpt mer. Respondenterna nämner att mer miljövänliga varor hade valts om studentkassan hade tillåtit det:

> Jag tänker ju till men oftast är de där produkterna lite dyrare. Jag är student som sagt och då vill man ju ha så mycket för pengarna som möjligt, inte rätt produkter kanske. (Johan)

Sedan erkände vissa respondenter att deras konsumtion troligtvis hade ökat med en högre inkomst och att de förmodligen även hade ägt en bil och rest oftare. I detta fall har en högre inkomst även en negativ aspekt då fler miljövänliga produkter kan väljas men också att konsumtionen av antalet produkter som kläder, inköp av bil och resor ökar:

> Nu tar man dom valen som man inte kan kompromissa på. Men, samtidigt kommer det säkert ändras på till det sämre också, för att jag tänker när man tjänar mer så kommer man också köpa mer. Då kan man köpa mer kläder, mer elektronik än vad man gör nu så då även fall man kanske blir bättre på maten blir man sämre på det stora hela. (Hugo)

Följande svar bekräftar även ovanstående exempel, nämligen att personens beteende kommer att förändras, dock inte enbart till det mer miljövänliga bara för att möjligheten finns:

> Ja, jag tror att jag hade köpt mer miljövänlig mat och så men hade nog också haft en bil och rest på annat sätt så det är frågan om det hade slagit ut varandra, med den kunskapen jag har så skulle jag nog göra bättre val. (Henry)

TPB styrker att en potentiell ökad inkomst skulle kunna ses som en positiv påverkansfaktor för ett mer miljövänligt beteende då en ökad inkomst underlättar för att konsumera på ett mer miljövänligt sätt. Många av respondenterna menar dock att de med en högre inkomst hade konsumerat mer och ägt fler saker, så just en ökad inkomst som påverkansfaktor enligt TPB bidrar i denna situation inte enbart till ett positivt beteende. I kombination med en högre inkomst som både positiv och negativ faktor spelar personens personliga och altruistiska värden in, samt

de förpliktelser som personer upplever att de har, vilket förklaras med NAM (Stern, 2000; Onwezen et al. 2013).

Personliga normer aktiveras genom att en person är medveten om konsekvenserna och känner ett ansvarstagande. Dras slutsatser från svaren ovan så kan det tolkas som att de personliga normerna är aktiva då respondenterna är medvetna om miljövänlig konsumtion. De vill kanske genuint göra allt för att konsumera miljövänligt men har inte möjligheten att göra det på grund av en begränsad budget. En besvikelse över att inte fullt ut kunna göra miljövänliga val i den mån som vissa respondenter hade önskat och att detta påverkar dem negativt är inget som respondenterna nämnde.

4.3 Bakomliggande sociodemografiska och socioekonomiska faktorer

Likt ovanstående har även detta avsnitt en stark koppling till respondenternas attityder och beteenden. I nedanstående kapitel belyses frågan om respondenterna anser att deras föräldrars utbildning och inkomstnivå har spelat roll för deras inställning till miljömässig hållbarhet, alltså möjliga bakomliggande faktorer till attityder och beteenden.

Relaterat till sociodemografiska och socioekonomiska faktorer så har respondenterna svarat på vad deras föräldrar har för yrke och utbildning samt om de kunde uppskatta föräldrarnas inkomst. Samtidigt som respondenterna reflekterade över dessa frågor drog vissa av dem paralleller till deras uppväxt som också var en faktor som hade stark inverkan på attityder och beteenden. Frågorna inkluderades i intervjun för att möjligtvis kunna belysa ett samband mellan faktorerna utbildning, yrke och inkomst relaterat till attityder och beteenden i samband med miljömässig hållbarhet. Medvetenheten om att dessa svar inte går att generalisera har diskuterats i metodkapitlet. Frågan som ledde till de nedanstående utdrag ur det empiriska materialet var följande: Anser du att dina föräldrars utbildning- och inkomstnivå har spelat roll för vilken inställning de har just till miljö-och hållbarhetsfrågor? Respondenterna svarade olika i denna fråga. En del ansåg generellt att utbildning spelar roll då personer får mer kunskap och presenteras till nya idéer och därigenom agerar mer miljövänligt. Detta går att relatera till och förklaras med att kunskap är en avgörande faktor för hur pass miljömedveten en person är (Bamberg & Moser, 2007). Utvecklas detta resonemang skulle en slutsats kunna vara att om en person har mer kunskap eller har en mer utpräglad uppfattning av verkliga problem kopplat till miljömässig hållbarhet så bidrar det med att de personliga normerna aktiveras då de är medvetna om konsekvenserna. Även tidigare forskning visar på att personer som har en utbildning har ett positivare miljömässigt beteende än de personer som är mindre kvalificerade (Tabi, 2013). Det går att utläsa att respondenterna kunskapsmässigt har influerats från olika håll. Någon har påverkats av sin flickvän som följer livsstilsbloggar som belyser vikten av bra mat där vegetariska alternativ framhävs. Andra har huvudsakligen påverkats av sin uppväxt där de delvis har odlat mat hemma själva eller påverkats av människor som börjat äta bra mat på grund av hälsofördelar.

De flesta ansåg att en högre inkomst och en högre kunskapsmässig nivå relaterad till sina föräldrars bakgrund, alltså utbildning, yrke och inkomst, dels kunde påverka att de har råd att göra fler gröna val i vardagen men att det lika gärna kunde gå åt andra hållet, nämligen att konsumtionen steg men att personerna ändå inte gjorde miljövänliga val trots en högre inkomst och att det snarare berodde på vem man var som person:

> aa jo det tror jag.. skulle de vara högutbildade och tjäna mer så skulle de kanske känna till mer men också ha möjlighet att välja mer miljövänliga val. (Henry)

En faktor i TPB relaterar till i vilken utsträckning en person tycker att det är lätt eller svårt att genomföra beteendet. Kopplat till svaret ovan styrker TPB att en högre inkomst kan vara en underlättande faktor som möjliggör att personer kan konsumera miljövänligare produkter, exempelvis köpa mer ekologiskt och närodlat. En av respondenterna ansåg att en högre inkomst förmodligen hade påverkat att föräldrarna hade köpt mer ekologiskt och närodlat men inte hade ändrat deras beteende när det kommer till bil - och flygresor. En annan respondent menade att det hade mindre med utbildning och inkomst att göra och framhävde närheten till naturen och friluftslivet som orsak till miljömässigt hållbart beteende. Detta kan visa på att även den geografiska platsen en person är uppvuxen på spelar roll för personens inställning till miljön.

Ovanstående kan styrkas med det som tas upp i TPB som skildrar hur attityder påverkar en persons beteende. En person som hemma har vuxit upp med föräldrar som odlat mat själva, varit noggranna med källsortering och haft en närmare koppling till naturen då de bor på landet har med stor sannolikhet fått med sig en viss attityd och även kunskap kopplat till ett mer miljövänligt beteende. Detta kan även bekräftas med NAM där den personliga normen och kunskapen spelar roll för beteendet (Schwartz 1977; De Groot & Steg, 2009 i Onwezen et al. 2013). Alla respondenter har angett att de i ganska stor utsträckning har påverkats av hur pass miljövänliga de levde i hemmet under uppväxten. Detta kan förklaras med TPB som framhäver olika faktorer som påverkar beteendet. En faktor är just inställningen till ett visst beteende och i kontexten av uppväxt kan det antas att just inställning och attityder kring miljöhållbarhet och hur någon förhåller sig till den är något personen har fått med sig från sin uppväxt och sina föräldrar. Jämförelser mellan studentens och hans eller hennes föräldrars beteende styrker detta.

Exempelvis har respondenterna tillfrågats hur de källsorterar idag och hur mycket det källsorterades under deras uppväxt. Jämförelsen visar på att det finns starka samband i hur studenterna källsorterar idag jämfört med deras barndom. Respondenterna fick under intervjun fylla i vad de källsorterar idag och vad de källsorterade hemma under sin uppväxt. Syftet med jämförelsen var att få en bild av och framhäva möjliga skillnader och likheter när det kommer till personernas beteenden kring källsortering. Majoriteten av intervjupersonerna skildrade att de källsorterade på samma sätt som under uppväxten vilket visar på att de hade kvar samma attityd och beteende och rutin. En del av personerna har förbättrat sin källsortering jämfört med hur de var under uppväxten, medans andra har exakt samma beteenden. Endast en person hade ändrat sina källsorteringsvanor till det sämre och argumenterade att hon medvetet var för lat.

Resultat av tidigare forskning (Vicente-Molina et al. 2017) visade att gröna inköp var ett beteende som var ovanligt. Anledningen till detta kunde bero på höga priser och brist på ekologiska produkter. Respondenterna skildrade i många svar att deras studentbudget begränsade möjligheten till att göra gröna inköp och argumenterade vidare om att ökade finansiella medel hade varit en drivande faktor för att köpa fler ekologiska varor. Vidare visar tidigare forskning på att återvinning var det beteende som bland studenter är vanligast vilket även bekräftades i vår studie.

4.4 Perceptioner om kön relaterat till attityder och beteenden

I följande avsnitt presenteras respondenternas reflektioner kring om de ansåg att det finns en skillnad i miljömässigt beteende mellan kvinnor och män och hur pass mycket hänsyn som tas till miljön sett från ett genusperspektiv. Skillnader i attityder och beteenden mellan kvinnor och män i just denna studie skildras i slutsatsen. Frågan som ledde till de nedanstående utdrag ur det empiriska materialet var följande: Tror du att det finns någon skillnad mellan kvinnor och män när det kommer till hur pass mycket hänsyn som tas till miljöfrågorna och utmaningarna, även med hänsyn till koldioxidutsläpp? Respondenterna bekräftar detta på flera olika sätt genom att framhäva olika påverkansfaktorer som könsstereotyper, uppfostran och inspiration. En av respondenterna menar att skillnaden mellan kvinnor och män främst har med uppfostran och inte könsroller att göra. Samma respondent menar dock att kvinnor och män uppfostras på olika sätt vilket är en aning motsägelsefullt till det respondenten tidigare sa. En annan respondent framhäver också uppfostran som en faktor:

> Man uppfostrar ju män och kvinnor på lite olika sätt. Kvinnorna ska vara hänsynstagande och tänka på konsekvenserna och män ska bara köra på. Jag tror inte att det har någonting med könet att göra. (Johan)

Nästan alla respondenter ansåg att det finns en skillnad mellan kvinnor och män, dock reflekterar de över detta på olika sätt. I nedanstående svar framhävs den kvinnliga och manliga könsstereotypen där respondenten anser att den kvinnliga könsrollen har haft en viss förväntan på sig. Respondenten framhäver även en norm som påverkansfaktor. Vidare reflekterar han även över att männen har en distinktare kunskapsmässig relation till miljöproblem i jämförelse med kvinnor vilket även framhävs i tidigare forskning som tyder på att män har mer kunskap om miljöproblem än kvinnor:

> ..aa jag tror att det kan påverka.. om den kvinnliga könsrollen har haft en viss förväntan på sig eller norm… en bild av att kvinnor är mer omvårdande och har mer omsorg om barn och människor […] medan den traditionella mansrollen har varit mer såhär praktisk, […] men sen finns det ju det här med utbildning och kunskap har ju traditionellt varit männens område och det kan ju också har gjort att om män har läst och vetat om miljö och vetenskap så är det ju på dem ansvaret borde lika historiskt kanske… (Henry).

I ett annat svar tror en respondent att det inte går att skilja på att det är någon av könen som påverkar miljön mer utan att det snarare handlar om att män och kvinnor påverkar miljön på

olika sätt i olika situationer. I de flesta svaren framhävs kvinnan som mer miljövänlig i sitt vardagliga tänk. Detta visar även tidigare forskning som tyder på att kvinnors attityder och beteenden är mer utpräglade och att kvinnor är mer miljömedvetna överlag (Diamantopoulos et al. 2003). En respondent menar att kvinnor kanske är mindre miljövänliga på grund av att de konsumerar och använder fler skönhetsprodukter och shoppar mer frekvent än vad män gör. Svaret från en kvinnlig respondent belyser detta också där hon drar paralleller till att kvinnor kanske shoppar mer än vad män gör och att detta kan kopplas till utsläpp och transport. Generellt sett framhävdes kvinnan bland våra intervjupersoner som mer omsorgsfull, mer förstående för olika problem och att det är mer feminint att tänka grönt. De reflekterade också över att de själva var medvetna om att de kanske hade fått en generaliserad bild av just detta från sin omgivning:

> Men de är mer feminint att tänka grönt. Jag tror jag får upp en bild av alla de här bloggerskorna som promotar bra mat, och alltid äter grönt. Men, när jag står med mina gymkompisar så ska man ha en stor köttbit. (Axel)

Samma respondent nämner att kvinnor har möjligheten att få mer inspiration till att tänka mer miljövänligt. Han framhäver att han inte känner att det för honom finns någon form av förebild som tilltalar honom och som han skulle kunna få inspiration av till att påverka hans miljömedvetenhet på ett positivt sätt. Detta skulle kunna kopplas till just trender i samhället där exempelvis ovannämnda livsstilsbloggar snarare har en inverkan på kvinnor än män då kvinnor läser bloggar i större utsträckning än vad män gör (Svenskarna och internet, 2017).

Respondenterna framhäver skillnaden bland könen i form av stereotyper och skillnader i normer och värderingar. Vidare argumenterades för att de olika könen har haft förväntningar på sig som exempelvis att kvinnan tycks anta en mer omvårdande och omsorgsfull roll och att detta influerat deras beteende. Just detta pekar även tidigare studier på som beskriver att kvinnor överlag är mer omsorgsfulla, medlidande och vårdande vilket formas av förväntningar inom den kulturella kontexten de lever i (Zelezny et al. 2000). Vidare belyser andra studier att män har bättre kunskap om miljöproblem men att kvinnors attityder och beteenden kopplat till miljömedvetenhet är mer utpräglade. Mer specifikt kan detta ses i att kvinnor är bättre på att spara energi, återvinna och engagera sig politiskt (Diamantopoulos et al. 2003).

En av respondenterna menar att kopplingen till miljömässigt beteende snarare är kopplat till sociala grupper och subkulturer i samhället och inte just kön. Hon menar att människor inom de sociala grupperna är aktiva och engagerade i samhällsfrågor och påverkar varandra medans andra inte alls blir påverkade på ett sådant sätt. Hon menar dock också att det ändå finns olika förväntningar och skillnader på könen. Vidare argumenterar en del av respondenterna med utgångspunkt utifrån manliga och kvinnliga stereotyper men framhäver även här att kvinnor bryr sig lite mer:

> A det tror jag…Jag tror lite att det är en trend grej, men jag tror kvinnor generellt bryr sig lite mer, jag tror fler kvinnor är vegetarianer och veganer.. av djurmässiga och känslomässiga skäl än vad män är.

Jag tror män generellt och nu generaliserar jag extremt här, gillar kanske att köra bilar med större motorer som är större och kraftfullare och som drar mer bensin än vad kvinnor gör. (Ellinor)

Samma respondent drar paralleller till påverkansfaktorer från reklam och menar att en liten och söt bil snarare riktas in på att säljas till kvinnor än män och att dessa bilar är mer miljövänliga än stora. En annan kvinnlig respondent argumenterar på samma sätt och förklarar att kvinnor generellt har ett miljövänligare tänk och väljer en bil som drar mindre bensin då det också blir billigare och släpper ut mindre. Hon menar att män tenderar att välja en större bil.

De ovanstående svaren kan förklaras med NAM där en persons medvetenhet om något kan påverka dess beteende. I svaren går det att utläsa att respondenterna anser att kvinnor förväntas vara mer miljövänliga från samhällets sida då till exempel riktad marknadsföring i detta fallet både påverkar och drar nytta av att kvinnor verkar vara mer miljömedvetna än män. Just i detta fall skulle slutsatsen kunna dras att den sociala normen, alltså samhällets förväntningar, har en positiv inverkan på kvinnor. Baserat på NAM skulle påverkansfaktorer från samhällets sida som reklam och marknadsföring kunna bidra med att påverka kvinnors medvetenhet och konsumtionsbeteende på ett positivt sätt och därför också mynna ut i ett mer miljömedvetet beteende bland kvinnor. Detta kan sättas i relation till att en påverkan från samhället är positiv för en persons personliga norm (Naturvårdsverket, 2008). Spekulationer kan göras kring att om de flesta kvinnorna föredrar en mindre bil kan det valet hamna i en jämförelse med personer i omgivningen och hur deras köpbeteende ser ut och påverkas genom social press och förebilder. Exemplet med riktad marknadsföring för mindre bilar för kvinnor påverkar kanske köpbeteende och konsumtionsmönster vilket kan resultera i att kvinnor väljer en mindre bil som är miljövänligare. Vidare går det att även i dessa svar att utläsa att respondenterna generellt sett anser att kvinnor verkar vara mer miljömedvetna än män.

4.5 Attityder och beteenden kopplat till resvanor

I detta avsnitt framhävs hur respondenternas attityder och beteenden till resvanor ser ut i relation till bil, kollektivtrafik och flygresor som transportmedel. Majoriteten av de tillfrågade valde att jämföra bilens roll som färdmedel i jämförelse med kollektivtrafik och därför skildras denna jämförelse nedan. Frågorna som ledde till nedanstående utdrag ur det empiriska materialet var följande: Hur ser dina resvanor ut kopplat till kollektivtrafik och vad har du för inställning till dem kontra koldioxidutsläppen? De intervjuade hade olika inställningar till bil och kollektivtrafik. Då alla tillfrågade var studenter så hade de flesta inte tillgång till bil. Många ansåg sig vara miljövänliga då de oftast reste med kollektivtrafik. Många av intervjupersonerna kunde dock tänka sig att nyttja bil som färdmedel om de ägde en på grund av att det i många fall blev dyrare att resa kollektivt samt på grund av förseningar.

Sammantaget kunde en viss samstämmighet bland svaren kännas igen och de flesta ansåg att det måste finnas ett bättre alternativ till bilen om denna skulle väljas bort helt som transportmedel för miljöns skull. Först då skulle biltrafiken i exempelvis städer kunna minska. Ett argument var att biltrafiken måste minskas med en tvingande lagstiftning och att satsningar inom kollektivtrafik i och mellan städer bör vara i fokus. Detta borde sedan kombineras med

statliga styrmedel som skatter, avgifter och subventioner för att påskynda minskandet av biltrafiken. En del av respondenterna anser inte att några nya satsningar bör göras för att minska biltrafiken förrän nya bättre lösningarna och förbättringar i kollektivtrafiken sker:

> Mindre bilkörande, men samtidigt att man inte bygger bort biltrafiken utan att ha en lösning till kollektivtrafiken. (Jonna)

En annan respondent menar att problemet ligger i att staden är utformad för bilar och att en lagstiftning skulle kunna påverka en förändring:

> Det skulle väl vara en annan lagstiftning kanske att man tvingas till andra val, för nu finns det ju alternativ. Det jag menar är att staden är ju utformad efter bil, så sedan kommer jag ju skaffa bil eftersom jag kommer att behöva en bil. Men, om lagstiftningen ändras och staden förändrades så att det inte behövs bil, eller att man bor väldigt centralt. (Jonna)

Respondenternas reflektioner kring att välja kollektivtrafik istället för bil visar att det i vissa fall är en uppoffring av bekvämlighet att åka kollektivt, vilket verkar vara överkomligt för de flesta. En del av respondenterna framhäver fördelar med att åka kollektivt som att bli tvungen till att passa tider, möjligheten till att slappna av och att det är bättre för miljön vilket enligt NAM skulle kunna tolkas som ett altruistiskt beteende (Schwartz, 1977). Att aktivt föredra kollektivtrafik framför annat och att exempelvis undvika flygresor kan enligt två av variablerna i VBN teorin ha sin grund i en upplevd förmåga att minska hot som personen värdesätter. Vissa personer har i intervjun nämnt att det känns bra att aktivt göra miljövänliga val och att de därmed bidrar till att minska sin personliga påverkan på miljön, vilket sedan styr personens beteende (Stern, 2000).

Respondenterna upplever att det kan bli problematiskt att välja kollektivtrafik framför bil när personen upplever brister i kollektivtrafiken som exempelvis tidsåtgång i förhållande till kostnad, alltså att det både kan vara dyrare och ta längre tid att färdas med kollektivtrafik. Respondenterna tar gärna upp bekvämlighetsfaktorn som argument mot kollektivtrafik. Argument som att det kan vara opraktiskt att vara tvungen att passa tider, promenera till en busshållplats från hemmet samt byte av fordon under färd ser några av de tillfrågade som osmidigt. Svaren går i linje med tidigare forskning som tyder på att det krävs personliga uppoffringar från individens håll som tid, pengar och bekvämlighet. I dessa fall är det viktigt för politiken att göra insatser för att påverka personliga normer hos personer så att de känner att det blir lättare att vara mer miljömedveten (Naturvårdverket, 2008). Relaterat till svar från respondenterna kan underlättande faktorer vara att hyresvärdar sätter upp fler miljöstationer eller också att förbättra kollektivtrafiken genom att göra den billigare.

När det kommer till fördelar med kollektivtrafiken framhäver en av respondenterna att det i jämförelse med att införskaffa en bil är både enklare, billigare och miljövänligare att åka kollektivt. En annan respondent ser det positiva i kollektivtrafiken med att vara tvungen till att passa tider och att det uppstår en bra rutin kring det. När det kommer till kollektivtrafikens nackdelar nämner respondenterna att vissa förbindelser med kollektivtrafik inte är bra nog:

> Jag tror att allmänt så har folk svårt att offra sin tid genom att välja ett miljövänligare sätt att resa om det tar lite längre tid eller om det innebär att man måste byta mellan buss och tåg eller, promenera hemifrån för att ta sig till kollektivtrafik. (Henry)

Nedan menar respondenten att det måste finnas fördelar med kollektivtrafiken för att det ska vara lönt att prioritera den framför bilen:

> Ja den pressen eller den moroten. Det måste finnas bättre kollektivtrafik, billigare kollektivtrafik, man kan ju inte kräva att man tar bussen om det är billigare att ta bilen för då faller ju alltihopa. (Jonna)

Under intervjun tillfrågades respondenterna även hur pass medvetna de är angående koldioxidutsläppen i relation med flygresor. Flyget som färdmedel är för många svårt att välja bort när det är dags att resa långt. Frågan som ledde till respondenternas svar: Hur ser dina resvanor ut kopplat till flygresor och vad har du för inställning till dem kontra koldioxidutsläppen? Resvanor och attityder till flygresor bland respondenterna skiljde sig åt men de flesta av respondenterna besatt kunskap om att flyget som färdmedel släpper ut mycket koldioxid. Inställning till hur ofta respondenterna flyger eller valde att inte flyga kan kopplas till deras resvanor med flyg under uppväxten. En respondent säger att hon flugit tre gånger i sitt liv och i nuläget inte flyger mycket alls. De som oftast semestrade i Sverige och flög utomlands maximalt en gång per år under sin uppväxt uppvisar i sina resvanor idag samma mönster. En annan respondent menar att det inte skulle vara något problem för honom att inte resa utomlands varje år då han normalt sätt inte brukar göra det.

I svaret nedan visar respondenten en positiv inställning till att flyga som har en stark koppling till beteendet. Detta trots att han i andra svar uppvisar en relativt stark miljömedvetenhet. Detta kan förklaras med att det inte alltid finnas ett logiskt samband mellan inställning och beteende (Nilsson & Martinsson, 2012). En påverkansfaktor som personen nämner är att han fått med sig inställningen genom sin uppväxt och påverkats av sin mamma:

> Jag gillar att flyga, har flugit sen jag var liten så har svårt att koppla bort det. Sen vet jag inte så mycket om själva vetenskapen och kemin kring vad flygen gör med koldioxidutsläpp … jag kopplar inte ihop det så mycket att när jag flyger flygplan att det innebär så mycket miljöförstöring [...] jag har nog påverkats av min mamma som jobbade inom inrikesflyg. Jag skulle nog behöva en allmänt mer ökad miljömedvetenhet eller miljövänlighet för att det skulle påverka min syn på flyg. (Henry)

Just bristen på alternativa färdmedel till flyg har respondenterna tagit upp under intervjuerna där de även argumenterat för att tågtrafiken inte är tillräckligt utbyggd, samt dyr och opålitlig. Detta kan ses som faktorer med en negativ inverkan på just möjliga altruistiska beteenden vilket NAM bygger på och om just det ansvarstagandet som personer känner att de skulle vilja ta (Schwartz, 1977; Onwezen et al. 2013). Om exempelvis tågtrafiken både är dyrare, opålitligare och långsammare än bil eller flyg så bidrar detta inte med att underlätta ett potentiellt altruistiskt beteende hos individen. Dessa negativa aspekter har en inverkan på de normer och värderingar som en person har och som i grunden hade kunnat resultera i ett positivt miljömässigt beteende

men störs av negativa faktorer. Tågtrafiken som alternativt färdmedel är bland de tillfrågade ännu inget alternativ för att ta sig ut till resmål i Europa. Därför är flyget i de flestas ögon fortfarande ett givet och pålitligt färdmedel. Anledningen till detta är att det med alternativa färdmedel till flyg tar mycket längre tid:

> Jo jag reser ett par gånger per år. Jag vet ju om att det släpper ut mycket men jag tänker ju inte på det. Skulle man diskutera det så vet jag det [...] Alternativet för mig hade varit att om jag ska åka ned till Berlin och hälsa på istället för flyga ned ta bussen, då tar ju det mycket längre tid. Är den tiden jag vill lägga och sitta på en buss?. (Bella)

4.6 Attityder och beteenden till köttkonsumtion och konsumtion överlag

I detta avsnitt skildras respondenternas attityd och beteenden till köttkonsumtion. Attityden till köttkonsumtion och dess samband med koldioxidutsläpp bland respondenterna varierade. Frågan som ställdes var följande: Hur ser din köttkonsumtion ut och vad har du för inställning till dem med koppling till koldioxidutsläpp? Några av respondenterna kunde tänka sig att välja bort kött helt och hållet medans andra inte alls tänkte på kopplingen mellan köttkonsumtion och koldioxidutsläpp. En av respondenterna ansåg att köttkonsumtionen inte bör förändras alls. I följande svar menar respondenten att hon medvetet börjar välja bort kött och istället tar initiativ till att äta vegetariska alternativ:

> Jag kan tänka att man väljer bort, för alltså det har jag börjat göra, och börjat äta mer vegetariskt och köttsubstitut, korn, soja och sådär, de är väl en personlig uppoffring kanske. (Jonna)

En av respondenterna minskade sin köttkonsumtion på grund av tre olika skäl. Dels för hälsans skull, dels för naturen och även för djurens skull. Dock reflekterade hon samtidigt över att inte alla kan bli vegetarianer och drar paralleller till att det fälls mycket träd för att göra plats till sojaodlingar. Medvetenheten i hennes resonerande kan förklaras med NAM där medvetenheten av konsekvenserna av ett agerande och även kunskapen har en inverkan på attityden:

> Jag försöker att äta mindre kött för jag tror inte att det är bra för kroppen att äta kött varje dag. Jag tror heller inte att det är bra för naturen, tycker synd om djuren också men jag tror heller inte att det skulle funka om alla blev vegetarianer. (Ellinor)

En del av respondenterna sa att de äter mindre kött på grund av att studentbudgeten begränsar konsumtionen och inte på grund av de utsläpp det innebär. Följande svar visar en intressant situation där personer i respondentens omgivning påvisar olika beteenden när det kommer till hur pass miljövänliga de är i olika situationer:

> Jag känner ju köttätare som tänker väldigt mycket på det i andra banor än när det kommer till just maten. Exempelvis inte ha lampor tända i onödan, inte använda mer vatten än man behöver. Sedan har jag även kompisar som är veganer som är lite slarvigare i sorteringen så där går de kanske lite plus minus noll på de bra och dåliga sidorna. (Hugo)

Följande respondent har svarat annorlunda i jämförelse med resten och menar på att det av hälsomässiga skäl är försvarbart att äta kött:

> Jag tror starkt på att människan behöver protein liksom, och jag vet att det finns andra sätt att få proteiner, men det ligger också ganska starkt i att jag tror människan behöver kött, eller kanske inte kött i det anseendet. Men, någonstans har människan överlevt så länge, för några hundra tusen år sedan så jagade man, och jag tror rent biologiskt evolutionärt sett så har vi inte ändrats så mycket så att vi kan frångå det liksom. (Axel)

4.7 Miljömässig hållbarhet- individens eller statens ansvar

I intervjun tillfrågades respondenterna om de ansåg att det antingen är statens eller individens ansvar att utveckla miljömässig hållbarhet i samhället. Svaren från deltagarna om statens ansvar i förhållande till individens är till stor del entydig. De flesta tycker att ansvaret bör vara delat. Deltagarna menar att staten skapar många utav förutsättningarna, samtidigt som individen måste ta ansvaret att utnyttja dessa. Det är individens skyldighet enligt svaren, att skapa sig en uppfattning om de möjligheter som finns och sedan agera utifrån denna uppfattning och de möjligheter som finns. Dessa möjligheter måste emellertid vara rättvisa och möjliga att genomföra. Statens ansvar att skapa förutsättningar för landets invånare att ha både en miljövänlig attityd och beteende ligger bland annat i politiken och regeringens händer genom exempelvis politiska styrmedel som kan bidra med att påverka personers normer på ett positivt sätt genom att det underlättas för personer att agera miljövänligt. Frågan som ställdes var följande: Anser du att det huvudsakligen faller på stat och regering att ta ansvar för utvecklingen av miljöhållbarhet i vårt samhälle, eller är det huvudsakligen upp till varje enskild individ? Eller båda? Följande svar antyder om ett delat ansvar mellan individ och stat för miljöhållbarhet, samt att det är viktigt att arbeta ihop med företagen:

> Det är individens skyldighet att ta bra beslut för att känna sig så insatt som möjligt i ämnet. Sedan som sagt så är det statens jobb tycker jag att underlätta detta så mycket som möjligt. Detta, samt motivera företag till att kunna utvecklas samtidigt som de är miljövänliga. (Hugo)

Följande svar är likt det ovanstående med fokus på statens ansvar:

> Jag tänker att staten har ett stort ansvar men ju mer utbildade individer och medborgare blir så får de ett större ansvar. Men, det är ändå makthavarna, det är de som ska ha möjlighet att se ett större perspektiv så man kan inte lägga hela landets eller världens miljö på varje individ att gå och analysera varje dag i de val man gör. (Henry)

En respondent menar att uppoffringar inte är ett problem i sig men att det måste finnas en gräns. Om det blir mer piska än morot för att påverka personers val kommer det inte att fungera. Det måste alltså finnas en balans mellan det staten gör och det som individen gör för miljön. Vidare menar han att om balansen rubbas kanske inte individen tar ansvar för miljön. Andra respondenter argumenterar likt ovanstående och de framhäver att miljömässig hållbarhet måste

börja uppifrån om miljömålen ska uppnås. I svaret nedan hänvisar respondenten till statens ansvar att skapa alternativ för individen att kunna bete sig miljövänligt. Svaret kan tolkas som att staten på så vis har ansvaret för det första steget eller initiativet för att någonting ska hända:

> Jag tycker det största ansvaret faller på regeringen, och det betyder inte att jag vill frånsäga mig ansvar, utan det är klart att det faller på privatpersonen också, men om det inte finns några alternativ för mig som privatperson att bli mer miljövänlig, då är det är det svårt för mig att ta dem. (Axel)

Nedan hänvisar den tillfrågade till vikten av den kollektiva viljan i förhållande till den individuella. Den enskilda individens miljövänliga agerande är inte tillräcklig för att uppnå någon förändring. För att en förändring kan ske måste alltså en majoritet sänka sitt egna bidrag till koldioxidutsläppen. Respondenten argumenterar för att staten måste initiera förändringen för att någonting ska hända:

> För individen är det väldigt svårt att göra någonting, det påverkar ju ingen om jag ensam slutar att flyga eller köper en bil utan det måste vara något kollektiv, så att det faktiskt blir någon förändring. Och det är väl det som är problemet, att om inte alla individer då vill göra någon förändring så kommer det inte hända någonting och det är därför det sätter lite krav högre uppifrån. (Bella)

De flesta svaren från respondenterna tyder på att en förändring som krävs för att få ett mer miljömässigt hållbart samhälle bör initieras från statens och regeringens sida. Detta kan förklaras med en variabel från VBN teorin om den upplevda förmågan att minska ett hot (Stern, 2000), vilket i detta fall kan tolkas som att staten har ansvaret att underlätta för individen att agera för en bättre miljö vilket sedan påverkar personens miljömässiga beteendet. Enligt svaren är alltså initiativ från statlig sida mycket viktig för att påverka människor som har svårt för att ta beslut eller helt enkelt inte är insatta i vad just de kan göra för att minska sin personliga påverkan på miljön. I tidigare forskning belyses hur media som TV, internet och nyheter har en positiv miljömässig påverkan på människor och därför kan användas av regeringar och organisationer som medel för att påverka människors miljömässiga beteende positivt (Huang, 2015).

I följande svar lyfter respondenten fram hur individer inte tycks se något syfte i att förändra sitt eget beteende och ta ansvar så vidare de själva inte kan gynnas av det personligen. En av de variabler som ingår i VBN är just uppfattningen av skyldigheten att vidta åtgärder (Onwezen et al. 2013) som i detta fall syftar på vilket sätt en person känner förpliktelser att agera på ett sätt som är bra för miljön. Nedanstående svar verkar i samband med variabeln inte jämförbart på ett sådant sätt att det skulle kunna mynna ut i ett positivt miljömässigt beteende. Även om respondenten inte enbart pratar om sig själv utan mer generellt kan svaret tolkas som att respondenten har en uppfattning av att ett av de problem som gör att individer inte agerar miljövänligt är att de inte ser någon snabb förändring som gagnar dem personligen och att de inte bryr sig om kommande generationer. Här är alltså uppfattningen om skyldigheten att agera på ett miljövänligare sätt inte aktuellt på grund av att ett potentiellt sådant beteende ändå inte hade varit tillräckligt konkret och något som individer hade kunnat ‘ta på’ eller dra personlig nytta av:

Folk vill ha en förändring nu direkt och de bryr sig inte om hur det blir om fem år eller om 20, 35 när de inte lever längre. Jag tror att det kan vara svårt att nå folk för att de inte ser något syfte med det för att det inte blir någon förändring i deras liv som de kan ta på. Och, allting då som skulle kunna bli en förändring är ju egentligen sämre, att man inte kan åka på charterresa varje år. Man kan inte åka till Thailand över jul. (Bella)

När respondenterna tillfrågades om satsningar inom samhället tog många upp elbilar och laddningsstationer och argumenterade för fördelarna. I nedanstående svar föreslår den intervjuade att lägga delar av resurserna för utbyggnaden av el-stationer till landsbygden. Om detta skulle kunna hjälpa fler som bor på landsbygden att ta beslutet att köpa en elbil skulle det om några år när el-bilspriset gått ner en aning, eventuellt kunna bidra med att minska koldioxidutsläppen från trafiken till och från landsbygden. Om sådana satsningar hade gjorts hade det enligt TPB teorin varit en underlättande faktor för ett potentiellt miljömässigt beteende och en motivationsfaktor för att agera miljövänligt (Ajzen, 1991):

Ta då landsbygd, då kanske folk köper elbilar om det finns laddningsstationer på fler ställen, det är väl en jättebra grej. (Ellinor)

4.8 Medias, trenders och marknadsföringens roll i påverkan av attityder och beteenden

I denna del skildras respondenternas tankar om de tror sig bli påverkade av samhällstrender av media, marknadsföring och av information relaterat till miljöhållbarhet. Frågan som ställdes var följande: Hur mycket tror du att du påverkas av samhällstrender kopplat till miljöhållbarhet, exempelvis reklam, mode och hållbarhetstrender? Respondenterna uppvisar samstämmighet om att de påverkas av trender i media och marknadsföring och att dessa är viktiga och har en stor påverkan på människors attityder, beteenden och allmänna inblick i ämnet miljö och hållbarhet. Marknadsföring i form av ikoner eller förebilder nämns som en viktig bidragande faktor, liksom tydliga bildbudskap som framhäver miljöproblem på ett visuellt sätt. En av respondenterna framhävde vikten av förebilder för honom, som individen kan anpassa sin attityd och beteende till. Han menar att trender är enormt viktiga för att kommunicera ut ett visst problem i samhället och att företag och ikoner bidrar till att få ut budskapen. Media med rörliga bilder och filmer sprids framförallt på sociala medier. En respondent beskriver generellt bilder och videos som en klar inverkan, samtidigt som en annan beskriver det som brus, vilket är störningar i kommunikationen mellan sändare och mottagare (Nordquist, 2018). De tillfrågade tar även upp marknadsföring där exempelvis kläder som är ekologiska, kan falla under samma brus som resten av den spridda miljöinformationen.

Nedan skildrar en respondent hur sociala medier kan påverka individers uppfattning, attityder och beteenden. Det som respondenterna påpekar ovan överensstämmer med tidigare forskning som visar på hur visuell information i form av bilder eller videos har en signifikant effekt och kan väcka starka emotioner när det kommer till vad individer kan uppfatta som hot. Dessa

rörliga bilder framhävs som en signifikant påverkansfaktor när det kommer till hur människor uppfattar och tar till sig problemen med global uppvärmning (Smith & Joffe, 2012). I följande exempel rör det sig om Världsnaturfondens informationsspridning och marknadsföring:

> WWF hade någon sådan här reklam som skulle chocka med djur som dör ut, jag kommer ihåg att de är duktiga på att ha brutala affischer som inte har sänts jättepublikt men som har spridits via sociala medier och sådant och det är klart att de har inverkan. Ju mer man kollar på sådana på grund av algoritmerna, ju mer blir man kanske påverkad jämfört med att man kanske stänger ner sådant eftersom det inte är relevant. Då skulle jag kanske inte vara lika medveten. (Hugo)

Något som en annan respondent påpekar är hur reklam och marknadsföring kan påverka en ökad användning av något. Han menar att han blir påverkad av hur livsstilsinriktad reklam kan öka antalet resor där reklamen säljer in livsstilar som lockar. I nedanstående svar skildrar en respondent att informationen om miljöproblemen kan bli för mycket för att folk ska orka ta till sig det. Detta kan leda till ett överflöd av information som människor i samhället tröttnar på. Respondenten påpekar även att det kan vara svårt att veta vad det är för skillnad mellan de olika typerna av information och dess syften:

> Seriös och oseriös information, allt hamnar ju i samma brus av information oavsett WWF (Världsnaturfonden), eller för att det är Lindex som släppt ett par ekologiska skor, så hamnar allt i samma brus. Det märks att det redan har skett en slags informationsmättning, att folk är så trötta på att jorden håller på att gå under och att de måste ta ekologiska beslut även fast man redan gör det så fortsätter liksom folk att mosas med det. (Hugo)

För att dra en slutsats om ovanstående svar går det att precis som med statens ansvar, alltså att underlätta för individer att bete sig miljövänligt och göra miljövänliga val, även se media, marknadsföring och informationsspridning som en viktig påverkansfaktor. Problemet som beskrivs ovan kan ses som allvarligt när konsumenter får så pass mycket input av information att de till slut inte längre orkar bry sig eller blir förvirrade. Förklarat med TPB (Ajzen, 1991) skulle media, marknadsföring och informationsspridning i samhället kunna ses som faktorer som underlättar och möjliggör miljövänligt beteende och sprider kunskap. Dock så kan dessa faktorer samtidigt förlora i betydelse och därmed också i påverkan om konsumenter och människor i samhället kan ta del av så mycket olika information att de inte orkar bry sig eller blir förvirrade.

En av respondenterna ger exempel på att han har läst om att H&M bränner kläder samtidigt som de promotar att det går att lämna in gamla kläder i butikerna. I denna situation konfronteras individen med ett problem som kommer från två olika källor, dels H&M själva som marknadsför klädinsamling i egna butiker och å andra sidan granskningar som visar att de bränner kläder. Personen får då svårare att bilda sig en korrekt uppfattning om situationen och det kan sammantaget bli svårare att känna en tillförlitlighet till vissa källor. Kanske kan detta mynna ut i att individen väljer att förlita sig på en aktör eller källa mer än den andra eller inte tro på någon av de två alls.

En annan respondent reflekterade över hur viktig Pantamera reklamen har varit för det svenska samhället och hur den har påverkat både henne och människor i Sverige på ett positivt sätt och jämför med platser hon varit på utomlands där hon sett flaskor ligga runt mitt i samhället. En annan respondent resonerar likadant och menar att han när han var yngre tyckte det var pinsamt att panta flaskor men att han nu på grund av Pantamera reklamen har påverkats på ett sådant sätt att han nu gärna går och pantar.

5. Diskussion och slutsats

Syftet med denna studie har varit att få en bild av högskolestudenters attityder och beteenden relaterat till olika miljörelevanta områden och aktiviteter som har en miljöpåverkan, samt vilka bakomliggande faktorer som är av central betydelse för att förstå just dessa beteenden. Det genomfördes åtta stycken kvalitativa intervjuer varav hälften av respondenterna var kvinnor och hälften män. Resultatet, som förklaras med hjälp av de existerande teorierna, visar att attityder och beteenden påverkas på två olika sätt. Dels genom personers uppväxt och omgivning men också genom en påverkan från samhället från sociala medier, trender och förebilder.

En intressant aspekt att framhäva är just hur lathet och intresse påverkar beteendet hos personer. Vissa respondenter var fullt medvetna om konsekvenserna och betraktade sig själva som miljömedvetna, ändå gör de val på vardaglig basis som inte går i linje med deras kunskap och attityder. Detta pekar på att även om personen är miljömedveten och agerar miljömedvetet i de flesta vardagliga situationerna så kan intresset för något - till exempel att personen vill köra bil för att det är roligt- stå i vägen för en person att agera miljövänligt fullt ut. I sådana situationer kan intresset för något ses som en central faktor för en persons beteende. Intresset kan i detta fall ses som en störande faktor till ett potentiellt positivt miljömässigt beteende.

När det kommer till generell konsumtion, exempelvis kläder, resor och elektronik svarar alla respondenter lika och menar att deras begränsade studentbudget inskränker deras möjlighet att konsumera på ett miljövänligt sätt. Det intressanta i denna del är att det ur svaren och även under intervjun går att utläsa att de flesta verkar acceptera situationen med att en begränsad budget påverkar att det bara går att vara miljövänlig till en viss gräns. Argument som att personen är student och vill ha så mycket som möjligt för pengarna och därför inte kan konsumera så miljövänligt som önskat verkar vara en vedertagen situation som är helt acceptabel. Ingen av respondenterna påpekade samtidigt att det kändes omoraliskt eller svagt att inte kunna göra val som innebär att de fullt ut agerade miljövänligt. Studentbudgeten begränsade gröna inköp och studenterna argumenterade för att ökade finansiella medel hade varit en drivande faktor för att köpa fler ekologiska och miljövänliga varor. Frågan är dock om en höjning av studiestödet verkligen hade bidragit med att pengarna hade lagts på fler sådana varor eller hur stor marginalen hade behövt vara för att studenterna skulle välja att lägga mer pengar på miljövänliga inköp. Van Liere et al. (1980) beskriver miljömässig omsorg som ett

lyxproblem. I relationen till detta kan slutsatsen vara att först de grundläggande behoven täcks, i detta fall att kunna köpa det som önskas inom ramen för studentbudgeten, även om det inte varje gång är miljövänligt. En till parallell kan dras till NAM (Schwartz, 1977) där altruism spelar roll. Möjligheten att endast konsumera miljövänliga produkter och därmed betala lite mer och ibland inte kunna ha råd med vissa produkter hade ingen av respondenterna som beteende.

Relaterat till VBN (Stern, 2000), där beteendet hos en person beror på uppfattningen av skyldigheten att vidta åtgärder, kan sammanfattas att majoriteten av respondenterna i fallet med deras konsumtion inte ser sig själva vara skyldiga att vidta åtgärder för en förbättrad miljö. Även tidigare forskning (Vicente-Molina et al. 2017) visar att gröna inköp är det mest ovanliga miljömässiga beteendet bland studenter. Dock beror detta också på vart personen befinner sig och vilket utbud av miljövänliga varor som erbjuds.

När det kommer till sociodemografiska och socioekonomiska faktorer i detta fall utbildning, yrke och inkomst, kan sammanfattas att respondenterna anser att en högre utbildning som oftast leder till ett bättre betalt yrke eller också mer kunskap, hade bidragit med att styra miljömässigt beteende åt både det positiva och negativa hållet, både genom konsumtion av bättre och mer miljövänliga varor men också genom att kvantiteten av konsumtionen hade ökat. Att utbildning och inkomstnivå påverkar inställningen till miljömässigt beteende positivt är de flesta respondenterna överens om.

När det kommer till skillnaden mellan kvinnor och män bland respondenterna i denna studie så går det inte att utläsa något särskilt mönster i de attityder och beteenden som relateras till miljömässig hållbarhet. Denna analys baseras på att kvinnorna och männen i förhållande till varandra inte uppvisade någon specifik skillnad i att vara mer eller mindre miljövänliga relaterat till olika aktiviteter som exempelvis källsortering, användandet av kollektivtrafik eller bil. Både kvinnorna och männen i denna studie uppvisade lika mycket kunskap om miljöproblem och koldioxidutsläpp. Respondenter från båda könen reflekterade lika över hur deras miljömässiga beteende hade påverkats, nämligen av personer i omgivningen och vad de hade för vanor under sin uppväxt, samt hur de påverkas av trender och media.

Respondenternas uppfattningar om det generellt sett finns någon skillnad mellan män eller kvinnor när det kommer till miljömässigt beteende går i linje med tidigare forskning. Respondenterna anser att kvinnor överlag beter sig mer miljövänligt och att deras omsorgsfulla och i problemsituationer förstående roll som kvinna har en positiv inverkan på kvinnors miljömässiga beteende i förhållande till män. Dock nämner en del av respondenterna att det inte endast går att generalisera mellan könstyperna utan att till exempel subkulturer och sociala sammanhang också spelar en stor roll.

Respondenternas attityder och beteende till de olika sätten att resa (kollektivt, bil och flyg) är mycket varierande. Den viktigaste slutledningen är att de flesta av respondenterna anser att kollektivtrafiken måste bli ännu bättre. Att använda bilen istället för att resa kollektivt ses fortfarande som ett acceptabelt alternativ, även bland personer som anser sig vara miljövänliga,

då de flesta uttryckte att kollektivtrafiken är för dyr, för osmidigt eller tar för lång tid. När det kommer till flyg som färdmedel visade det sig att vanorna sen tidigare är en central faktor för hur ofta respondenterna flög idag. Vidare var det bland många självklart att ta flyget över längre distanser då det tog minst tid och för att tågtrafiken är för dålig, för dyr och inte pålitlig, främst relaterat till resmål ut i Europa.

Respondenternas svar angående deras inställning till köttkonsumtion varierade mycket. En del åt lite kött för att de inte hade råd och andra konsumerade lite kött för att de ansåg att kött inte är särskilt hälsosamt. Valet att minska sin köttkonsumtion på grund av att det innebär mycket koldioxidutsläpp togs inte upp av respondenterna i första hand och därför kan konstateras att köttkonsumtion främst relateras till hälsoaspekten men också till aspekten hur djuren mår. De flesta av studenternas svar går inte att koppla till deras uppväxt eller vanor sen tidigare. I fallet av köttkonsumtion påverkas de snarare av de sociala normerna, alltså personer i sin nuvarande omgivning eller också den vegetariska och veganska trenden i samhället.

När det kommer till ansvaret av miljömässig hållbar utveckling ansåg alla respondenterna att ansvaret mellan staten och individen är delat. Dock påpekade en majoritet att de initiativ och förutsättningar som underlättar för individen först måste komma från statens och politikens sida. Sedan måste individen se dessa förutsättningar och underlättande faktorerna som en möjlighet och skyldighet att agera miljövänligt. Vidare framgår att det kollektiva tankesättet kring miljömässig hållbarhet måste bli starkare då en enskild individ knappt kan bidra till en positiv förändring och att staten i detta fall bär ansvaret att stärka den kollektiva viljan att bidra till en bättre miljö. Respondenternas svar visar att staten och politiken, genom initiativ via medier och internet, kan påverka personer som har svårt för att ta egna beslut eller som inte har den kunskap som skulle kunna påverka deras miljömässiga beteende mer positivt.

En annan intressant aspekt som en respondent lyfte fram och som många i samhället känner igen sig i är att många personer medvetet inte agerar särskilt miljövänligt. Detta då de inte ser något syfte i att förändra sitt beteende för att de inte gynnas av det själva, alltså att de inte ser en förändring då en sådan ligger för långt fram i tiden eller inte ens märks av. Enligt VBN (Stern, 2000) beror beteende också på hur mycket personen upplever förmågan att minska ett hot, i detta fall miljöpåverkan. Hos personer som aktivt väljer att inte bete sig särskilt miljövänligt trots att de är medvetna om konsekvenserna känner kanske att förmågan att själv påverka är mycket liten.

Slutsatsen av avsnittet media, trender och marknadsföring var att respondenterna ansåg att de påverkas av media och trender i samhället och var mycket medvetna om det. En viktig bidragande faktor för att få motivationen att agera miljövänlig är förebilder som kommunicerar ut ett budskap som påverkar personers normer och tankesätt kring miljö. Rörliga bilder visar sig enligt respondenterna vara en signifikant del i hur de påverkas av budskap som den globala uppvärmningen. Trender kan vara ett betydande verktyg för att kommunicera ut problem eller viktiga budskap. Vidare visar resultatet på att mängden information som en individ varje dag konfronteras med kan leda till en negativ påverkan. Överflödet av information bidrar med att människor blir mättade och inte tar till sig den information som kan spela roll för deras beteende

och som verkligen är viktigt för att åstadkomma en förändring i attityder och beteenden. Att en person får information av två olika källor, som i fallet med H&M, som i princip pekar på två olika saker kan vara förvirrande. Det kan vara ett problem då den grundläggande tilliten till företag och andra aktörer i samhället påverkas negativt. Detta skulle kunna få konsekvenser för personers miljömässiga beteende om det blir allt svårare att välja och sålla bland information som hade kunnat ha en positivt påverkan.

Som beskrivet i avsnittet om metodproblem är en svaghet i materialet att respondenterna ibland har svarat för generellt genom att de svarat på vad de tror om människors attityder och beteenden mer allmänt och inte just deras egna. Författaren anser dock inte att det har påverkat syftet på ett negativt sätt utan ser det som att den allmänna uppfattningen respondenterna har, förutom sina egna attityder och beteenden, även skildrat samhällets allmänna inställning till frågeställningarna.

5.1 Sammanfattning

Resultatet visar att de attityder och beteenden som studenter uppvisar sett i ett större sammanhang påverkas på två olika sätt. Först och främst har attityder och beteenden sitt ursprung i personens vanor, uppväxt och sociala umgänge. Här spelar socialpsykologin in där sociala och personliga normer påverkar personens beteende. De sociala normerna kan vara påverkan på kvinnor från riktad reklam, vänners sätt att källsortera och hur de reser och hur detta påverkar en person. Dessa faktorer är svåra att ändra på för att påverka personers agerande positivt då de har haft en signifikant påverkan under personers uppväxt och sociodemografiska och socioekonomiska bakgrund. Dock så borde det inte vara omöjligt att åstadkomma en förändring i attityder då personer också kan kontrollera och reflektera över sitt egna agerande.

En annan viktig påverkan på personers miljömässiga beteende är den från samhällets sida. Denna påverkan kan vara visuella bilder från sociala medier, nyhetsflöden överlag, samhällstrender och även personer som agerar som förebilder. Den politiska aspekten spelar också roll där en del respondenter har nämnt att det krävs bättre satsningar från politikens håll för att motivera och underlätta positivt miljömässigt beteende i samhället, till exempel att göra kollektivtrafiken billigare eller förbättra tågtrafiken. De senaste nämnda faktorerna är sådana som kan påverka personer att agera mer miljövänligt och om man vill ändra personers inställning till miljömässig hållbarhet borde politiken eller städer agera för att underlätta miljövänliga beteenden.

5.2 Framtida forskning

Framtida forskning skulle kunna belysa hur det ständiga informationsflödet från medier, sociala medier och nyheter i kombination med digitaliseringen påverkar personers förståelse av

miljöproblem och hur personers attityder och beteenden påverkas till att bli mer positiva. Vidare vad som krävs för att den viktiga informationen inte går förlorad bland all annan information.

Många personer beter sig inte miljömedvetet och rentav struntar i att agera till fördel för en bättre miljö för att de ändå inte kan se att deras påverkan har någon betydelse eller visar på en synlig skillnad. Framtida forskning skulle kunna belysa vad som krävs för att motivera och påverka sådana personer. Kan det i framtiden bli en skyldighet eller lag att agera på ett sätt som bidrar till en bättre miljömässig hållbarhet för att påverka att alla i samhället delaktig bryr sig och känner ett delat ansvar?

Ett till alternativ för framtida forskning skulle kunna undersöka hur personers intressen påverkar attityder och beteenden. Vissa intressen visar sig vara motstridiga till de attityder som en person har, vilket påverkar beteendet. Anser personer själva att intresset får gå före något som egentligen borde undvikas för en bättre miljö?

Referenser

Tryckta källor

Bryman, A. (2011). Samhällsvetenskapliga metoder. uppl. 2. Stockholm: Liber AB

Graham, B. (2008). Forskningsintervjun. Tekniker och genomförande. Lund: Studentlitteratur.

Hjerm, M. Lindgren, S. & Nilsson, M. (2014). Introduktion till samhällsvetenskaplig analys. 2 uppl. Malmö: Gleerups Utbildning AB

Nilsson, A. & Martinsson, J. (2012). Attityder till miljöfrågor. Lund: Studentlitteratur AB.

Thurén, T. (2007). Vetenskapsteori för nybörjare. 2 uppl. Stockholm: Liber AB

Elektroniska källor

A, E. Raftery., Zimmer, A., Frierson, D. M., W., Startz, E. & Liu, P. (2017).Less than 2 °C warming by 2100 unlikely. Nature Climate Change Vol 7, 637-641 (2017). Hämtad 2018-08-12 från http://www.nature.com/articles/nclimate3352

Ajzen, I. (1991). The theory of planned behavior. *Organizational Behavior and Human Decision Processes, 50(2), 179-211.* Hämtad 2018- 03-20. https://doi.org/10.1016/0749-5978(91)90020-T

Bamberg, S. & Möser, G. (2007). Twenty years after Hines, Hungerford, and Tomera: A new meta-analysis of psycho-social determinants of pro-environmental behaviour. *Journal of environmental psychology,* Vol. 27, p. 14-25. Hämtad 2018-07-04. DOI: 10.1016/j.jenvp.2006.12.002

Diamantopoulos, A., Schlegelmilch, B.B., Sinkovics, R.R., Bohlen, G.M., (2003). Can socio-demographics still play a role in profiling green consumers? A review of the evidence and an empirical investigation. *Journal of Business Research*, Vol. 56 (2003) 465-480. Hämtad 2018-04-17- doi: 10.1016/S0148-2963(01)00241-7

Det klimatpolitiska ramverket (2017). Regeringskansliet. Hämtad 2018-05-27 från https://www.regeringen.se/artiklar/2017/06/det-klimatpolitiska-ramverket/

Duchène, C. (2011). Gender and Transport. International Transport Forum. Discussion Paper 2011-11. OECD. Hämtad 2018-04-17. doi:/10.1787/2223439X

Ekehammar, B. (2012) Socialpsykologi - Utdrag ur Grunderna i vår tids psykologi. Natur & Kultur: Stockholm. Hämtad från https://books.google.se/books?id=3r5yCgAAQBAJ&pg=PT47&lpg=PT47&dq=Socialpsykologi+normer+attityder+beteenden&source=bl&ots=vWKC7pt-sk&sig=2p8CXrRS0Cg_T6pnrsqPjxLtEeE&hl=en&sa=X&ved=0ahUKEwi44Ouoq6PbAhVFlCwKHS2GCSMQ6AEIzAEwEw#v=onepage&q=social&f=false

Ekologiskt fotavtryck (2017). Globalis. Hämtad 2018-05-27 från https://www.globalis.se/Statistik/Ekologiskt-fotavtryck
Ekologiska fotavtryck (2018). Världsnaturfonden (WWF). Hämtad 2018-05-27 från http://www.wwf.se/wwfs-arbete/ekologiska-fotavtryck/1127697-ekologiska-fotavtryck

Fransson, N. & Gärling, N. (1999). Environmental concern: conceptual definitions, measurement methods, and research findings. *Journal of environmental psychology*. Vol. 19, p. 369-382. Hämtad 2018-05-25. doi.org/10.1006/jevp.1999.0141

Från värdekedja till värdecykel- så får Sverige en mer cirkulär ekonomi (2016). Statens offentliga utredningar 2017:22. Hämtad 2018-05-14 *https://www.regeringen.se/4971fa/contentassets/745db6c0852a475a8546d88bed78d234/fran-vardekejda-till-vardecykel---betankande-fran-utredningen-cirkular-ekonomi.pdf*

Gatersleben, B., Murtagh, N., & Abrahamse, W. (2014). Values, identity and pro-environmental behaviour. *Contemporary Social Science, 9* (4), 374-392. Hämtad 2018-21-04. doi:10.1080/21582041.2012.682086

Gerdtham, & Johannesson. (2001). The relationship between happiness, health, and socio-economic factors: Results based on Swedish microdata. *Journal of Socio-Economics, 30* (6), 553-557. Hämtad 2018-05-27 från http://web.b.ebscohost.com.proxy.library.ju.se/ehost/pdfviewer/pdfviewer?vid=1&sid=83aa6d0f-4d05-4e78-b5b1-d02a54f75619%40sessionmgr101

Huang, H. (2015). Media use, environmental beliefs, self-efficacy, and pro-environmental behavior. *Journal of business research.*Vol. 69, s. 2206–2212. DOI: https://doi.org/10.1016/j.jbusres.2015.12.031

Haglund, F. (2014, April 29). Sifo: Miljö och klimat väljarna favoritfärg. *Europaportalen.* Hämtad 2018-04-25 från https://www.europaportalen.se/2014/04/sifo-miljo-och-klimat-valjarnas-favoritfraga

IGI Global (2018). What is Pro-Environmental Behaviour. Hämtad 2018-05-25 från https://www.igi-global.com/dictionary/pro-environmental-behaviour/56188

Jordbruksverket. 2018. *Köttkonsumtionen och förbrukning av kött* . Hämtad 2018-05-22 http://www.jordbruksverket.se/amnesomraden/konsument/livsmedelskonsumtioni

siffror/kottkonsumtionen.4.465e4964142dbfe44705198.html

Moser, S. C. (2010), Communicating climate change: history, challenges, process and future directions. WIREs Clim Change, Vol, 1 s. 31-53. doi:10.1002/wcc.1

Mål för miljö och klimat (2015). *Regeringskansliet.*Hämtad 2018-05-27 från https://www.regeringen.se/regeringens-politik/miljo-och-klimat/mal-for-miljo/

Marquart- Pyatt, S.T. (2012) Contextual influences on environmental concerns cross-nationally: A multilevel investigation. *Social Science Research*, 41, (2012) 1085–1099. doi: 10.1016/j.ssresearch.2012.04.003

Naturvårdsverket, (2008). Hållbara hushåll: Miljöpolitik och ekologisk hållbarhet i vardagen Hämtat 2018-05-27 från https://www.naturvardsverket.se/Documents/publikationer/978-91-620-5899-9.pdf

Nordquist, Richard. (2018, June 27). The Basic Elements of the Communication Process. Retrieved from https://www.thoughtco.com/what-is-communication-process-1689767

Onwezen, M.C., Antonides, G., Bartels, J. (2013). The Norm Activation Model: An exploration of the functions of anticipated pride and guilt in pro-environmental behaviour. *Journal of economic psychology,* Vol. 39, p. 141-153. Hämtad 2018-07-11. doi: 10.1016/j.joep.2013.07.005

Regeringskansliet, (2016). *Styrmedel för att förebygga uppkomst av avfall i syfte att främja en cirkulär ekonomi.* Hämtad 2018- 05-16 från https://www.regeringen.se/48fdb2/contentassets/7db8760f2aa74ddab1c603b5dc628718/kom-dir-styrm-forebygg-avfall---dir.pdf

Regeringskansliet, (2018). *Bonus-Malus och bränslebytet* . Hämtad från 2018-05-22 från http://www.regeringen.se/artiklar/2017/09/bonus-malus-och-branslebytet/

Smith, N. Joffe, H. (2012). How the public engages with global warming: A social representations approach. *Public Understanding of Science* 22 (1) 16–32. doi: 10.1177/0963662512440913

Smith, N, Joffe, H. (2012). How the public engages with global warming: A social representations approach. *Public Understanding of Science, Vol* 22, p. 16-32. doi: 10.1177/0963662512440913

SO-rummet, (2018). Ekologism. hämtad 2018-05-16 från https://www.so-rummet.se/kategorier/samhallskunskap/politiska-ideologier/ekologism
Stern, P. (2000). Toward a Coherent Theory of Environmentally Significant Behavior. *The Society for the Psychological Study of Social Issues*. Hämtat 2018-03-23 från

https://primo.library.ju.se/primo-explore/fulldisplay?docid=TN_proquest215605154&context=PC&vid=jul&lang=en_US&search_scope=jul_all&adaptor=primo_central_multiple_fe&tab=default_tab&query=title,contains,Toward%20a%20Coherent%20Theory%20of%20Environmentally%20Significant%20Behavior.,AND&sortby=rank&mode=advanced&offset=0

Svenskarna och internet 2017- En årlig studie av svenska folkets internetvanor. Hämtad 2018-06-03 från http://www.soi2017.se/titta-lyssna-och-lasa/lasa-och-skriva-bloggar/

Tabi, A. (2013). Does pro-environmental behaviour affect carbon emission? Hämtad 2018-04-25. doi: 10.1016/j.enpol.2013.08.049

Tydlig utveckling - vi äter mindre kött och mer svenskt (2018). *Jordbruksverket*. Hämtad 2018-05-27 från http://www.jordbruksverket.se/amnesomraden/handelmarknad/nyheteromhandel/nyheteromhandel2018/tydligutvecklingviatermindrekottochmersvenskt.5.42a946c0161df8b7b8f27f38.html

Van Liere, Kent D. & Dunlap, Riley E. (1980). The social bases of environmental concern: A review of hypotheses, explanations and empirical evidence. *Public Opinion Quarterly,* 44, 181. Hämtad 2018-05-08 från http://web.b.ebscohost.com.proxy.library.ju.se/ehost/pdfviewer/pdfviewer?vid=1&sid=0a0a465d-aabc-4a0a-a868-aea482404640%40sessionmgr102

Vicente- Molina M.A., Fernándes- Sáinz, A. & Izzagire- Olaizola, J. (2013). Environmental knowledge and other variables affecting pro-environmental behaviour: comparison of university students from emerging and advanced countries. *Journal of cleaner production,* 61, (2013), 130-138. Hämtad 2018-04-18. doi: 10.1016/j.jclepro.2013.05.015

Vicente- Molina M.A., Fernándes- Sáinz, A. & Izzagire- Olaizola, J. (2017). Does gender make a difference in pro-environmental behavior? The case of the Basque Country University students. *Journal of cleaner production*, Vol. 176, (2018), 89-98. Hämtad 20018-04-17. 10.1016/j.jclepro.2017.12.079

Världsnaturfonden (WWF) (2017). *Ny Sifo-undersökning - Klimatbarometern 2017 Klimatet viktigaste samhällsfrågan för unga.* Hämtad 2018-05-08 från http://www.wwf.se/press/pressrum/pressmeddelanden/1693440-klimatbarometern-2017-klimatet-viktigaste-samhallsfragan-for-unga

WWF, (2017). *Ny Sifo-undersökning - Klimatbarometern 2017 - Klimatet viktigaste samhällsfrågan för unga.* Hämtad 2018-05-20 från http://www.wwf.se/press/pressrum/pressmeddelanden/1693440-klimatbarometern-2017-klimatet-viktigaste-samhallsfragan-for-unga

Zelezny, L.C., Chua, P.P. & Aldrich, C. (2000). Elaborating on gender differences in environmentalism. *Journal of Social Issues*, Vol. 56 (3), 443-457. Hämtad 2018-04-18 från https://web.stanford.edu/~kcarmel/CC_BehavChange_Course/readings/Additional%20Resources/J%20Soc%20Issues%202000/zelezny_2000_6_gender_b.pdf

Bilaga 1 - intervjuguide

Introduktion

1. För och efternamn: _____

2. Vilket kön tillhör du?

Kvinna Man

Miljömedvetenhet

3. Hur skulle du beskriva en miljövänlig person?

- Varför …

4. Skulle du beskriva dig själv som miljövänlig?

- Varför?

5. Försöker du att tänka miljövänligt?

- Vad är dina motivationsfaktorer för att tänka och agera miljövänligt?
- Vart tror du att dessa motivationsfaktorerna kommer ifrån?
- Finns det någon särskild motivationsfaktor som skulle krävas/saknas för dig så att du skulle kunna engagera dig mer än du gör just nu?

6. Källsorterar du regelbundet?

- Om ja, vad källsorterar du för någonting? (1)
- Källsorterade du i ditt föräldrahem under din uppväxt? (2)
- Om du inte källsorterar vad är anledningen till att du inte källsorterar ditt avfall?

Vad personer källsorterar idag (1) / Vad som källsorterades under uppväxten (2).

1.	2.	
( )	( )	Plast
( )	( )	Papper
( )	( )	Glas
( )	( )	Metall
( )	( )	Pantburkar/flaskor
( )	( )	Kompost
( )	( )	Elektronik

Resvanor och andra vanor

7. Hur mycket personlig uppoffring tycker du att ett bättre beteende för en bättre miljö är värd?
(ex. ekonomisk, bekvämlighet: semester, pendeltrafik, kostvanor).

- Är du villig att uppoffra något i ditt beteende för miljön?

8. Hur ser dina resvanor ut kopplat till flygresor och vad har du för inställning till dem kontra koldioxidutsläppen?
(exempel: 1 Ton Co2 (resa till Thailand) motsvara ½ år av matkonsumtion).

- Vad är anledning till att du har just den attityden?
- Finns det något som hade kunnat ändra ditt beteende?

- **Hur ser dina resvanor ut kopplat till kollektivtrafiktrafik och vad har du för inställning till dem kontra koldioxidutsläppen?**

- **Hur ser din köttkonsumtion ut och vad har du för inställning till dem kopplat till koldioxidutsläppen?**
  - Hur ofta konsumerar du kött?
- Vad är anledning till att du har just den attityden?
- Finns det något som hade kunnat ändra ditt beteende?

Perceptionen om kön relaterat till attityder och beteenden

9. Tror du att det finns någon skillnad mellan kvinnor och män när det kommer till hur pass mycket hänsyn det tas till miljöfrågorna och miljöutmaningarna med koldioxidutsläpp?

- Om ja i så fall varför? Om nej i så fall varför?

10. Vem av dina föräldrar anser du är mest miljövänlig? (ex. återvinning, inställning till hållbarhet och miljöfrågor).

11. Hur har de miljövanor som personerna i din närhet har påverkat dina egna vanor när det kommer till hållbarhet och koldioxidutsläpp?
(ex. familj, vänner, bekanta). vanor som: bilresor, flygresor, utsläpp med koppling till köttkonsumtion).

- På vilket sätt diskuterar du hållbarhet och utsläpp med din sociala omgivning?
- Hur mycket tror du att din familjs vanor har påverkat dig under din uppväxt?
- Hur viktigt tycker du det är att diskutera detta ämne idag och i så fall varför?

12. Är det någon särskild person eller faktor som har påverkat dig speciellt mycket?

- Varför?

Miljöfrågor kopplat till samhällsstrukturen

13. Hur mycket tror du att du påverkas av samhällstrender kopplat till miljöhållbarhet? (ex. pantamera reklam, annan reklam, mode, hållbarhetstrender).

- Vilka miljöval gör du baserat på denna påverkan?

14. Anser du att det sprids tillräckligt med information i samhället om individuellt ansvarstagande kopplat till miljöhållbarhet?

- Hur ser du på dagens satsningar inom miljöhållbarhet från samhällets sida?
  (exempel: subventioner av olika slag, laddningsstationer för elbilar, etc).

15. Hur ser du på framtidens satsningar inom miljö från samhällets sida?

16. Anser du att det huvudsakligen faller på stat och regering att ta ansvar för utvecklingen av miljöhållbarhet i vårt samhälle, eller är det huvudsakligen upp till varje enskild individ? Eller båda?

- Varför tycker du så?
- Hur mycket anser du att den svenska samhällsstrukturen underlättar för individer att agera miljövänligt? (ex. tillgänglighet till- och prisvärda resor med kollektivtrafik, infrastruktur, möjlighet att återvinna, miljö-
  relaterade subventioner). Varför tycker du så?

Personlig bakgrund

17. Vad har din familj för bakgrund?

18. Vilken specifik utbildning har dina föräldrar?

19. Vad arbetar dina föräldrar med?

20. Hur bodde ni under din uppväxt?

21. Är det några särskilda saker under din uppväxt som har påverkat ditt tänk kring miljömässig hållbarhet?

- Hur tror du att just detta har influerat dig?

22. Anser du att dina föräldrars utbildnings-och inkomstnivå har spelat roll för vilken inställning de har till miljö- och hållbarhetsfrågor?

- varför/varför inte?

23. För dig som enbart lever på studiemedel, är din studentekonomi ett hinder för ett möjligt miljövänligt beteende?

- Om din livssituation såg annorlunda ut ekonomiskt, hade ditt beteende (agerande) kopplat till dina koldioxidutsläpp sett annorlunda ut?

24. Tror du att vårt samhälle (politiskt, ekonomiskt, socialt, kulturellt) måste förändras för att vi ska kunna uppnå våra miljömål för hållbarhet?

25. Vad måste förändras i vårt samhälle för att miljömål kan förverkligas? (ex. på mål: 'begränsad klimatpåverkan' där koldioxidutsläpp är en stor faktor, 'en giftfri miljö' och 'balans i hav och levande kust och skärgård').